

VILNIUS UNIVERSITY

ARTŪRAS DRIUKAS

TIME LIMITS IN SUBSTANTIVE PRIVATE LAW

Summary of Doctoral Dissertation

Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius

2018

The Doctoral Dissertation is defended externally.

Scientific Consultant – Prof. Habil. Dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S).

The Doctoral Dissertation is defended at the public meeting of the Defence Council of the Doctoral Dissertation:

Prof. Dr. Tomas Davulis, Chairman of the Council (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S);

Prof. Habil. Dr. Kinga Flaga-Gieruszyńska (University of Szczecin, Poland, Social Sciences, Law – 01S);

Prof. Dr. Solveiga Palevičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S);

Prof. Dr. Egidija Tamošiūnienė (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S);

Assoc. Prof. Dr. Vigita Vėbraitė (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S).

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the meeting of the Defence Council of the Doctoral Dissertation in the Faculty of Law, Vilnius University on 31 of May 2017, 1 p.m., Kazimieras Leonas Sapiega Room (302).

Address: Saulėtekio g. 9, LT-10221, Vilnius, Lithuania.

The summary of the Doctoral Dissertation was distributed on 30 April 2018.

The Doctoral Dissertation is available for review at the library of Vilnius University and on the website of Vilnius University: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

ARTŪRAS DRIUKAS

MATERIALIOSIOS PRIVATINĖS TEISĖS TERMINAI

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius
2018

Daktaro disertacija ginama eksternu.

Mokslinis konsultantas – prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Disertacija ginama viešame daktaro disertacijos Gynimo tarybos posėdyje:

Prof. dr. Tomas Davulis – tarybos pirmininkas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);

Prof. habil. dr. Kinga Flaga-Gieruszyńska (Ščecino universitetas, Lenkija, socialiniai mokslai, teisė – 01S);

Prof. dr. Solveiga Palevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);

Prof. dr. Egidija Tamošiūnienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);

Doc. dr. Vigita Vėbraitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Disertacija bus ginama viešame daktaro disertacijos Gynimo tarybos posėdyje 2018 m. gegužės 31 d. 13 val. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Kazimiero Leono Sapiegos (302) auditorijoje.

Adresas: Saulėtekio g. Nr. 9, LT-10221, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2018 m. balandžio 30 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu: <https://www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>.

Artūras Driukas

TIME LIMITS IN SUBSTANTIVE PRIVATE LAW

S U M M A R Y

Relevance and novelty of the research topic. All of us are inevitably controlled by almighty and relentless time. Any person's life from birth to death may be broken down into time periods (infancy, childhood, youth, maturity, old age), shorter time spans (day, week, year; work and rest) or into tiny episodes (birthday, graduation, first day of employment, etc.) and the time factor is inherent in each of them. The importance of time in the area of law can also be hardly undermined. The principle of substantive law 'whoever is earlier in time is stronger in right' (*qui prior est tempore, potior est iure*) was formulated as early as in the Roman times, and Justinian limited the length of civil proceedings to three years so that proceedings do not become endless and not last longer than human life¹. Over a lifetime, a multitude of social relations with other persons and thousands of connections with the items held by others or belonging to the person himself/herself get created in the environment of each individual – all this is referred to as civil relations. When regulated by the norms of law, these relations become legal. All human relations, as well as the so-called legal area, imply a permanent change of actions and events. Over time, a variety of relations start, change and end, their subjects and content changes, therefore, in all legal systems the occurrence, change or end of rights and obligations of certain subjects is defined by the measures of time, and such regulation of the effect of the passage of time in the area of law is referred to as the institute of time limits.

Time limits are applied in all branches of law – there are private and public, substantive and procedural time limits. It seems at first sight that the understanding of time is not difficult, but only until we start thinking about it from the legal perspective. Understanding of the entire variety of the time limits applicable in law is not so easy,

¹ DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. I tomas [Civil Procedure: Theory and Practice. Volume I]. Vilnius: Legal Information Centre, 2005, p. 65; NEKROŠIUS, V. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės* [Civil Procedure: Principle of Concentration and Implementation Possibilities]. Vilnius: Justitia, 2002, p. 10.

thus, it would be reckless to believe that the regulation of time limits is already completely clear. That is probably one more reason why the doctrine of law explores this topic very rarely.

The content of legislative provisions regulating time limits in legal acts often lacks theoretical basis. Even in present-day law-making, different time limits are imposed very recklessly, without fully understanding their true meaning and significance for a specific legal institute, without being aware of the legal implications that their application could have². With the change in the political order of the State and in the principles of ownership and other legal relations, after the Lithuanian economy started operating in the market conditions underpinned by the right to private property, and after the interests of the individual were raised above the interests of the State, it became necessary to reform fundamentally the entire legal framework. Major policy and economic developments necessitated changes or improvements in legal remedies, instruments and procedure previously in force. It was as early as in the Provisional Basic Law³ (Articles 44, 117, 118), which was approved by Republic of Lithuania Law No I-14 on 11 March 1990, that the fundamental principles of equality before the law and court, the freedom and initiative of personal business activities, the impartiality and independence of the judiciary were underlined and were later reinforced in the Constitution of the Republic of Lithuania of 1992⁴ (Articles 29, 46, 109). Equal legal remedies were made available to all subjects of civil legal relations based on equality. The equality of subjects of civil legal relations, the impartiality and neutrality of the court implied the need to look for a sound balance between the powers of the judiciary and the initiative (freedom of choice) of the parties to the proceedings, between the active procedural role of the court and the right of the parties to be heard⁵. The reform did not spare the time limits in civil law, in particular, the institute of the statute of limitation, although it might seem that the objective factor of time is least dependent from political and economic societal changes. The principles of freedom of contract,

² See DRIUKAS, A. Ieškinio senaties instituto raida Lietuvoje: materialiniai ir procesiniai teisiniai aspektai [Development of the Institute of Statutes of Limitation in Lithuania: Substantive and Procedural Legal Aspects]. *Jurisprudencija*, 2003, 39(31), p. 90-91.

³ *Lietuvos aidas*, 1990-03-16, No. 11-0.

⁴ *Official Gazette*, 1992, No. 33-1014.

⁵ See DRIUKAS, A., *supra note 2*, p. 93-95; NEKROŠIUS, V., *supra note 1*, p. 40, 47.

equality of the parties and dispositivity in the exercise of rights, as well as the economic system of society based on market relations necessitated a more detailed regulation of substantive law time limits that were associated with the occurrence, change and expiration in time of the rights and obligations of the subjects of legal relations, made realign the powers of the court to determine and apply the time limits in private law.

The 2000 Civil Code has been in force for more than fifteen years already, the Code of Civil Procedure – for almost the same number of years; many other codified and non-codified legal acts have been adopted (2002 Labour Code, Enterprise Bankruptcy Law, Law on Restructuring of Enterprises, Law on Bankruptcy of Natural Persons, Law on Administrative Proceedings, etc.). Considering the dynamics of societal legal relations and, at the same time, the complete absence of systematic research of the time limits in substantive law of Lithuania, it may be reasonably stated that this topic deserves legal interest and there is an obvious need for a deeper analysis of this area.

Many mistakes are made in the practice of law in relation to proper interpretation and application of the provisions regulating time limits. There are still quite many disputes among practising lawyers as to the legal nature and purpose of one or another time limit out of the multitude of time limits referred to by legal acts – the statutes of limitation, time limits for the submission of claims, acquisitive, extinctive, procedural time limits, time limits for non-judicial procedures, etc.; it is argued what rules apply or should be applied for these time limits and what legal implications failure to comply them should have. Time limits in substantive law and procedural time limits are still confused, they are not distinguished from the statutes of limitation, the latter – from the time limits to submit claims or from warranty claims, etc.

The interpretation and application of the provisions regulating different time limits also entails problems for courts; the case law, unfortunately, does not always pay adequate attention for the institute of time limits. Whereas the courts of Lithuania not always interpret and apply the provisions regulating time limits in the most correct way, in view of the author, that not only poses the risk that the legislator's intentions would not be implemented in a proper manner but also can lead to a breach of rights of the persons involved in the proceedings due to an unexpected, 'surprising' application of particular provisions. The lack of a systematic approach to the nature and purpose of different types of time limits not only can pre-determine flawed law-making in this area

but also lead to problems in the practical application (interpretation) of the provisions regulating time limits. For this particular reason, presumably, even completely legitimate claims of the parties are often not satisfied or, on the contrary, unlawful claims are defended⁶. Many problems in the application of law result from the fact that the approach to the application of the same legislative provisions is developed in isolation by the two relatively independent judicial systems – courts of general jurisdiction and administrative courts – as a result, procedural time limits, statutes of limitation or other time limits are treated differently⁷.

It would be wrong to state that the issues relating to time limits have not been analysed in Lithuania at all, however, there is, in fact, almost no academic research offering a comprehensive and systematic analysis of the time limits in substantive private law. This topic is most often fragmentarily discussed in educational publications (textbooks), commentaries to codified legal acts (for example, to the Civil Code, the Labour Code) without going deep into the variety of time limits, their different classifications, differences and common features of time limits, related issues of the case law and personal life.

The above-referred issues imply that there is a lack of more detailed research of time limits in substantive law in Lithuania. That encouraged the author to make effort to provide a systematic overview of the substance of time limits as a whole and, specifically, of time limits in substantive law, explore the specifics and legal nature of various time limits, the case law on the interpretation and application of legislative provisions regulating them. No research of the institute of time limits in substantive law has been carried out in Lithuania to date.

Research object. The object of the research of this dissertation is the time limits in substantive private law: their nature, purpose, classification, the specifics, common features and differences of substantive law time limits of various types, legal outcomes

⁶ See, for example, Chamber of Judges of the Civil Cases Division of the Supreme Court of Lithuania, Ruling of 8 September 1999 in civil case *V. K. v Šiauliai Unit of the Border Police Department of the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania* (case No 3K-3-428/1999). *Case Law*. No 12, p. 86–90; Ruling of 8 March 2000 in civil case *V. B. v AB Velga* (case No 3K-3-253/2000). *Case Law*. No 13, p. 87–93.

⁷ See Chamber of Judges of the Supreme Administrative Court of Lithuania, Ruling of 5 April 2001 in administrative case *A. B. v Central Electoral Commission* (case No AS⁷-331/2001). *Bulletin of the Supreme Administrative Court of Lithuania – Case Law of Administrative Courts*. No 1, p. 255–258.

of failure to comply with time limits, the notion of a reasonable time limit. Considering the theoretical and practical relevance of the topic, it is aimed at unfolding major development trends and issues of time limits in substantive law. Theoretical material is supplemented by numerous examples from the case law in civil proceedings allowing insights into the trends of the case law in this area.

An overwhelming variety of time limits in private law, however, did not allow all of them to be covered and analysed in detail in this dissertation. The main directions for the research were chosen by the author, first of all, in the light of the problems encountered in the case law, thus, this research provides an analysis of the most frequently applied substantive time limits (pertaining to the occurrence of rights and obligations and to the exercise of rights – time limits for the validity of rights, extinctive time limits, time limits for the performance of obligations, warranty time limits, time limits to submit claims); moreover, the research investigates only those legislative provisions pertaining to time limits, which are not clear in terms of their application and have been or, in the author's opinion, can be problematic for the case law. The statutes of limitation, as one of the most frequently applied types of time limits in substantive law, is not the object of this research. The latter topic is very extensive, covering a large number of theoretical and practical aspects, thus, this dissertation deals with the statutes of limitation only to the extent necessary in order to distinguish them from other time limits analysed in this research. A thorough analysis of the statutes of limitation deserves a separate extensive academic study. On the other hand, the concept and purpose of the statutes of limitation and the main substantive and procedural aspects of their application in modern law, the reform of the institute of the statutes of limitation after the reinstatement of the independence of Lithuania, the main amendments to the Civil Code provisions regulating this institute, the trends in the legal regulation of the institute of the statutes of limitation have already been analysed by the author previously⁸. The topic of the statutes of limitation has been more extensively explored both in Lithuania and abroad⁹, the case law of this area has been developed to a greater depth¹⁰.

⁸ DRIUKAS, A., *supra note 2*, p. 89–102.

⁹ *Ibid.*, p. 93–95; MIZARAS, V., *et al. Civilinė teisė. Bendroji dalis* [Civil Law. General Part]. Vilnius: Justitia, 2009, p. 525–534; VASARIENĖ, D. *Civilinė teisė. Paskaitų ciklas* [Civil Law. Course of Lectures]. Vilnius: Vilnius Management College, 2002, p. 85–95; LANTUKH, V. V. *Iskovaja davnost v sovremenom grazhdanskom prave Rossijskoj Federacii*. [Limitations in Modern Civil Law of the Russian Federation. Dissertation]. Volgograd: Volgogradskij juridicheskij institut, 1999; FARSHATOV, I. A. *Iskovaja davnost. Zakonodatelstvo*:

It should be emphasised that this research does not aim at providing a detailed historical analysis of the development of the provisions regulating substantive law time limits in Lithuania or a comparative analysis of substantive law time limits. The development of this institute in Lithuania and its comparative aspects are discussed only to the extent, to which, in the author's opinion, that is necessary in order to unfold the nature of separate time limits and prove a potential impact of changes in the legislative provisions regulating time limits on the case law.

Objective of the research. The objective of the research is, considering the purpose and variety of time limits in substantive law, to provide an integrated analysis of the provisions of normative acts regulating time limits in various branches of substantive private law and explore the case law of Lithuanian courts on their application, identify the existing shortcomings of legal regulation and legislative provisions, propose ways for their improvement.

Tasks of the research.

In order to achieve the above-referred objective, the following tasks have been set:

- (1) to unfold the relationship between time and the time limit, define the concept of the time limit;
- (2) to discuss the purpose and types of time limits in law;
- (3) to provide a study of the purpose and major classifications of time limits in substantive private law;
- (4) to identify the essential attributes of substantial law time limits that are most frequently applied in law-making and case law, single out common attributes and inherent differences of different time limits;
- (5) to discuss the legal consequences resulting from the expiration of substantive law time limits;

teorija i praktika [Limitations. Legislation: Theory and Practice]. Moskva: Gorodec, 2004; HONDIUS, E. H. (ed). *Extinctive prescription. On the limitation of Actions*. The Hague: Kluwer Law International, 1995, etc.

¹⁰ Resolution No 39 of 20 December 2002 of the Senate of the Supreme Court of Lithuania 'Regarding the application of legislative provisions regulating the statute of limitations in the case law' and the overview of the summary case-law of the courts of the Republic of Lithuania in the application of legislative provisions regulating the statute of limitations. *Case Law*. No 18, p. 169-257.

- (6) to explore the concept of a reasonable time limit in substantive law;
- (7) to describe the principle rules for calculating time limits in substantive law;
- (8) to identify legal regulation gaps and shortcomings in the area at issue, provide proposals how certain legislative provisions could be improved;
- (9) to analyse and provide a summary of the case law of Lithuanian courts in relation to the interpretation and application of provisions regulating substantive law time limits, provide arguable examples from the case law.

Statements to be defended

- (1) The regulation of time limits in substantive law is inconsistent, lacking systematic understanding of the purpose, substance, resultant legal implications of the time limits of different types and their relationship with other time limits; a coherent system for the application of some time limit types (warranty time limits, time limits for claims, time limits for non-judicial procedures) and their relationship with the statutes of limitation has not been created.
- (2) Quite frequent errors in the case law on the interpretation and application of legislative provisions regulating time limits prevent individuals from obtaining redress for breaches of their rights and legitimate interests.
- (3) *Reasonable time limit* to exercise rights and fulfil obligations – a relevant instrument for implementing the dispositivity and cooperation of the parties to a legal relationship, however, it should be properly aligned to the legal certainty of the parties concerning the standard and legal effects of application of a reasonable time limit.

Sources of the research. The main normative source of the research is the 2000 Civil Code (hereinafter also – the CC), thus, the absolute majority of the CC norms containing certain provisions relating to substantive law time limits have been studied from different perspectives. The regulation of substantive law time limits in the new CC has been reformed, therefore, to the extent necessary to unfold the issues under research, the dissertation also speaks about the provisions of the earlier 1964 Civil Code of the Republic of Lithuania (hereinafter – the 1964 CC) and about the case law developed on

their basis. Other normative sources of the research worth noting are the 2002 Labour Code and the 2016 Labour Code, national codes and international agreements of various transportation sectors, other normative legal acts. In order to reveal the intentions of the legislator that predetermined the presence of one or another provision in normative legal acts, drafts of the relevant laws, their explanatory letters, conclusions of the committees of the Seimas of the Republic of Lithuania in relation to such drafts were used as a reference.

The comparative method, although used fragmentarily, also predetermined the use of civil laws of other other states, e.g., Russia, Belarus and others, as the sources of the research.

In order to unfold the issues of the case law, an extensive analysis covered a large number of procedural decisions of the Supreme Court of Lithuania and the Court of Appeal of Lithuania, as well as the methodological material of the Supreme Court of Lithuania – the Resolution of the Senate of this court and the overview of the case law on the application of legislative provisions regulating the statute of limitations in the case law¹¹, resolutions of the Senate on other issues of law, consultations provided by the Supreme Court of Lithuania to other courts of Lithuania.

When looking for the topics relevant for the substance, purpose and classification of substantive law time limits as well for their difference from other time limits used in law, the doctrine of law – scholarly monographs, textbooks, and articles – were extensively used. Mention should be made of the works of the following Lithuanian scholars of law: V. Mikelėnas, V. Nekrošius, V. Tiažkijus, S. Vansevičius, A. Vaišvila, G. Bužinskas, D. Averkienė; as well as foreign authors: P. M. Rabinovich, D. I. Mejer, V. P. Griбанov, A. P. Sergejev, J. V. Kulagina, M. J. Kirillova, P. V. Krasheninnikov, V. V. Novikov, S. P. Safonov, H. Reichenbach, M. Heidegger, H. Bergson, I. A. Farshatov, V. V. Lantuch, J. A. Suchanov, and many others.

The Statutes of Lithuania that were in force in Lithuania between 1529 and 1795, also the Third Statute of Lithuania that was in effect in the largest part of the territory of occupied Lithuania¹² from 1795 to 1840 and was later definitely replaced by the

¹¹ Resolution No 39 of 20 December 2002 of the Senate of the Supreme Court of Lithuania, *supra note* 10, p. 169–257.

¹² After the third division of the Polish–Lithuanian Commonwealth, the law of Prussia was in force at first in force in Užnemunė, the 1804 the Civil Code of Napoleon was effective between 1808 and 1940, the law of Prussia

Collection of Laws of Russia and Part I ‘Civil Laws’ of its Volume X, as well as the Law on Civil Procedure¹³ that was adopted in 1864, laid down certain aspects of time limits (ways for defining time limits, extension of time limits, legal consequences resulting from exceeded time limits, at their embryo stage), had an undoubted impact on the regulation of civil legal relations and civil procedural relations of that time, as well as for further development of the institute of time limits. Later the law of the Russian Empire was in force in Lithuania for almost one hundred years. After the independence of Lithuania was reinstated on 16 February 1918 and the creation of the legal system of the new State began, the Russian civil laws, which did not conflict with the fundamental principles of the Provisional Constitution, continued to be in operation. The reception of Russian legal acts in the inter-war Lithuania was predetermine by political, economic and social circumstances. Historical legal acts (the Third Statute of Lithuania) of the Grand Duchy of Lithuania were no longer suitable for regulating new societal relations, therefore, their validity could not be renewed, while there was no time to draw up new legal acts. The need to regulate dynamic civil relations predetermined the decision to leave in place the old legal acts, which retained the earlier regulation of time limits until the new occupation by Russia in 1940. In terms of the reception of laws of the Russian Empire in Lithuania, general laws of private law were adopted to the largest extent¹⁴. From 1940, the CC and the CCP of the Russian Soviet Social Federal Republic (hereinafter – the RSSFR) came into force in Lithuania (effective until 1965, except for the period of the occupation by Germany); later the 1964 CC and the CCP of the Lithuanian Soviet Socialist Republic (hereinafter – the LSSR), which remained in force until the reinstatement of the independence of Lithuania in 1990 and, with some amendments, until the adoption and coming into force of the new CC (2000) and CCP (2002) of the Republic of Lithuania were adopted¹⁵. Although the new codified legal acts of Independent Lithuania underwent substantial revisions, the main provisions regulating time limits were, in principle, taken over from the legal acts in force earlier (from the Collection of Civil Laws of the Russian Empire and the 1864 Code of Civil Procedure of

and the 1900 Civil Code of Germany operated in Klaipėda Region. See ANDRIULIS, V., *et al. Lietuvos teisės istorija* [History of the Law of Lithuania]. Vilnius: Justitia, 2002, p. 286–297, 384.

¹³ *Ibid.*, p. 270–276.

¹⁴ *Ibid.*, p. 382–404, 513.

¹⁵ *Ibid.*, p. 478–480, 515–525.

the Russian Federation, which introduced the institute of time limits and laid down their classification, provided for the extension and renewal of time limits, legal consequences of their expiry; also from the CC and the CCP of the RSSFR, the CC and the CCP of the LSSR where the regulation of time limits remained, in principle, the same) and was based on the long-term tradition of the science of law of Russia. This research does not intend to provide a comparative study of time limits; it aims at unfolding the origin, purpose, differences and common features of various types of time limits, as well as at highlighting highly relevant issues of the interpretation and application of time limits. The author consciously refers to the works of Russian scholars to the greatest extent – more thorough research on this topic has not been and is not yet available in Lithuania.

Overview of available research. From foreign legal scholars who have recently worked on or paid more attention to researching time limits, mention could be made of Russian authors D. I. Mejer¹⁶, V. P. Griбанov¹⁷, A. P. Sergeev¹⁸, J. V. Kulagina¹⁹, M. J. Kirillova and P. V. Krasheninnikov²⁰, I. A. Farshatov, V. V. Lantuch²¹, V. V. Novikov and S. P. Safonova²², J. A. Suchanov²³. The works of other foreign authors mostly provide a general overview of the time limits provided for in national legal systems, while theoretical issues related to time limits in substantive law are discussed more rarely, and there is a lack of more detailed systematic research.

Time limits in substantive, except for the statutes of limitation, is not within the scope of attention of authors of comparative legal research as well²⁴. Comparative

¹⁶ MEJER, D. I. *Russkoe grazhdanskoe pravo*. Chast I [Russian Civil Law. The first part]. Moskva, 1997; MEJER, D. I. *Izbrannye proizvedenija po grazhdanskomu pravu* [Selected Works on Civil Law]. Moskva: AO „Centr JurInfor“, 2003.

¹⁷ GRIBANOV, V. P. *Osuschestvlenie i zaschita grazhdanskich prav* [Realization and Protection of Civil Rights]. Moskva: Statut, 2000.

¹⁸ SERGEEV, A. P. *Sroki osuschestvlenija i zaschity grazhdanskich prav*. In: *Grazhdanskoe pravo*. Chast I [Time Limits of Realization and Protection of Civil Rights // Civil Law. The first part]. S.-Peterburg: Prospekt, 1996.

¹⁹ KULAGINA, J. V. *Sroki v grazhdanskom prave*. In: *Grazhdanskoe pravo*. Tom I [Time Limits in Civil Law // Civil Law. Volume I]. Moskva, 1994.

²⁰ KIRILLOVA, M. J.; KRASHENINNIKOV, P. V. *Sroki v grazhdanskom prave*. *Iskovaja давност*. Izdanie vtoroe, ispravlennoe i dopolnennoe [Time Limits in Civil Law. Limitations. 2nd supplementary edition]. Moskva: Statut, 2007.

²¹ FARSHATOV, I. A., supra note 9; LANTUKH, V. V., supra note 9.

²² NOVIKOV, V. V.; SAFONOVA, S. P. *Sroki v grazhdanskom prave: poniatije i praktika primenenija* [Time Limits in Civil Law: Definition and Practice of Implementation]. S.-Peterburg: Znaniye, 2008.

²³ SUKHANOV, J. A. *O meste srokov v sisteme juridicheskich faktov sovetskogo grazhdanskogo prava* [On the Place of Terms in the System of Legal Facts of Soviet Civil Law]. Moskovskij Gosudarstvennyj Universitet. *Pravo*, 1970, No 6.

²⁴ HONDIUS, E. H., supra note 9.

research of time limits in substantive law would undoubtedly be valuable in order to understand general elements and major differences of certain time limit types of this area as predetermined by the regulation of time limits chosen in a specific state.

There has been no consistent and systematic research of time limits carried out in Lithuania but certain issues related to this topic have already been explored by scholars of law. The most considerable attention to the time limits in substantive law, their purpose, classification, legal consequences of their expiry has been paid in the works of Prof. V. Mikelėnas, however, time limits were not the object of research undertaken by this author – that was only a constituent part in larger-scope studies (for example, fixed-term liabilities in the law of obligations)²⁵ or in publications of educational and practical nature (textbooks of civil law, commentaries to codified legal acts)²⁶. These works discuss substantive law time limits only to the extent, to which, in the author's opinion, that was necessary in order to explore the chosen topic of the research or publication of the relevant designation. The works of other authors (for example, A. Taminskas²⁷, G. Bužinskas²⁸, D. Vasarienė²⁹, P. Koverovas³⁰, D. Averkienė³¹) did not focus on the issue of time limits in substantive law and the latter area is discussed very fragmentarily and less informatively.

Thus, the need to research this topic stemmed from the lack of analysis of substantive law time limits in Lithuania: the relevant studies were published in peer-reviewed academic publications³², used as a basis for presentations in research

²⁵ MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis [Law of Obligations. Part One]. Vilnius: Justitia, 2002, p. 106–125.

²⁶ VITKEVIČIUS, P., et al. *Civilinė teisė* [Civil Law]. Kaunas: Vija, 1997, p. 218–231; MIZARAS, V., et al., supra note 9, p. 501–534.

²⁷ MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos* [Commentary to the Civil Code of the Republic of Lithuania. Book One. General Provisions]. Vilnius: Justitia, 2001, p. 241–266.

²⁸ TIAŽKIJUS, V.; PETRAVIČIUS, R.; BUŽINSKAS, G. *Darbo teisė* [Labour Law]. Vilnius: Justitia, 1999, p. 183–195; BUŽINSKAS, G. *Darbo ginčai: teorija ir praktika* [Labour Disputes: Theory and Practice]. Vilnius: Centre of Registers, 2010, p. 112–115; NEKRAŠAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis. Individualūs darbo santykiai. II tomas* [Commentary to the Labour Code of the Republic of Lithuania. Part III. Individual Employment Relations. Volume II]. Vilnius: Justitia, 2004, p. 521–528.

²⁹ VASARIENĖ, D., supra note 9, p. 81–85.

³⁰ NEKROŠIUS, I., et al. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos. II dalis. Kolektyviniai darbo santykiai. I tomas* [Commentary to the Labour Code of the Republic of Lithuania. Part I. General Provisions. Part II. Collective Employment Relations. Volume I]. Vilnius: Justitia, 2003, p. 105–116.

³¹ AVERKIENĖ, D. *Procesiniai terminai: teisingo ir efektyvaus civilinio proceso prielaida* [Procedural Time Limits: Precondition for Fair and Effective Civil Proceedings]. Doctoral dissertation. Social sciences (law). Vilnius: Mykolas Romeris University, 2015.

³² DRIUKAS, A., supra note 2, p. 89–102; DRIUKAS, A. *Terminai civilinėje teisėje* [Time Limits in Civil Law]. In: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų* [Civil Code of the Republic of

conferences and for practical seminars for judges, attorneys at law and notaries (the list of scientific publications is available at the end of the dissertation).

Research methodology. For the purposes of the dissertation, theoretical and empirical research methods were applied in an integrated manner and the main method was *the analysis of documents*. As sources of information, legal acts and the material of their drafting, court decisions and rulings of the Republic of Lithuania and some foreign states were used. Mostly, original documents (legal acts) were used, however, information about the content of foreign legal acts was also obtained from secondary documents – translations of civil laws of foreign states. Decisions of Lithuanian courts were selected by means of a targeted selection according to the nature of issues they dealt with.

Out of theoretical methods, mention should be made of comparative, linguistic, historical, teleological, systematic analysis, statistical data analysis, logical, analogic, summarising methods.

The use of the *comparative method* aimed at revealing the substance of time limits in substantive law, general characteristics and major differences of specific types of time limits, as well as the content of specific CC provisions based on how similar norms of law are interpreted and applied in other countries of the same tradition of law. The use of the comparative method was also necessitated by the attribution of Lithuania to the group of states of continental law system.

By means of the *linguistic methods*, the meaning of the CC and other legislative provisions was interpreted by analysing the sense of the words used in their text. The method of linguistic interpretation of law is one of the main methods used in the science of law, however, it is reasonably assumed that, in case the research methods are confined to this method only, the true meaning of a legislative provision is likely to remain unknown³³, therefore, the systematic analysis, historical and teleological methods were used together with the linguistic method.

Historical and teleological methods assisted in ascertaining the origin and historical nature of particular provisions, the circumstances of their adoption, helped find

Lithuania – the First Decade of Validity]. Scientific study. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2013, p. 193–224.

³³ See MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai* [Judicial Proceedings: Interpretation and Application Aspects of Law]. Vilnius: Justitia, 1999, p. 189–190.

out what objectives were sought by the legislator by adopting such provisions and what content was intended for them. These methods were mostly applied in order to study draft laws, their explanatory letters, comments to draft laws.

The application of the *method of systematic analysis* was predetermined by the systematic nature of law and the CC, as systematic legal acts. This method was used to analyse specific provisions of the CC and other laws taking into consideration their relations with the provisions of that same legal act or other legal acts.

Practical significance of the research. Results of the research can be useful for comments and proposals in order to improve the provisions of substantive legal acts regulating time limits. The conclusions and proposals laid down in the dissertation could also be of assistance to courts in interpreting and applying the legislative provisions regulating substantive law time limits.

The research material could be valuable for students of law studying the area of civil law under research in the dissertation, to attorneys at law and to other practising lawyers involved in the professional practice where the issues relating to time limits are relevant.

Structure of the research. The structure of the research was predetermined by the purpose and objectives of the dissertation – it consists of the introduction, the overview of available research and methodology, seven main parts and conclusions.

The first part is theoretical, intended for the analysis of the relationship between time and time limit as well as for the concept and notion of a time limit in law. The research aims at unfolding the substance and significance of the factor of time. Over time, the lives of persons, phenomena and relations undergo various structural changes with important implications. Out of the continuous course of various facts, events and phenomena, only those which impact the fundamental interests of society or individuals, fall into the scope of legal regulation and, as a result, produce certain legal effects, acquire legal significance. Time is an important element for the subject of legal relations, who impacts the object of legal relations (rights and obligations), because time provides an opportunity to control phenomena, change them for a desired outcome within certain intervals of time. Time is objective, its flow is irreversible, legal regulation does not

impact it. For this reason, in order to adjust the conduct of persons taking time into consideration, the concept ‘time limit’ rather than the category of philosophy ‘time’ is used. Whereas the exercise of civil rights and remedies is inseparable from the factor of time, the majority of legal relations is defined by relevant time limits which also restrict the defence of individual rights. The author made efforts to prove that it is erroneous to attribute time limits to legal facts – events, by reasoning that the passage of time is objective, does not depend on human will or consciousness, therefore, time limits, allegedly, do not depend on human will and consciousness as well. When defining a time limit, the moment of start of its calculation (course) is crucial – it is predetermined by a particular legal fact (event or action) and is a reference point of a time limit in law. Thus, it is not the time limit as such and not the point from which time limit starts that constitutes a legal fact but the event or action to which legislative provisions link the starting point of the time limit and which is only one out of the constituents of the expiry of the time limit as a legal fact. Legal significance is attributed to the starting and end points of a time limit; legal consequences after the expiration of a time limit depend on the *composition of legal facts*, however, that does not mean that the time limit itself should be considered as a legal fact. The research also contains arguments against the approach taken by authors who define the concept of a time limit as time as they always define a time limit in law by a particular time interval between two legally relevant legal facts (events or actions of the subjects of legal relations) – one of them denoting the starting point of the time limits and the other – its end. A time limit may not be considered as equivalent to the moment of time because the latter does not mean any time interval and is only the basis for the start or end of the time limit.

The second part discusses the types of the time limits under research (substantive, procedural, time limits for procedures), their different nature and purpose, common features and major differences. It is emphasised that different classifications of time limits are relative – they help unfold their substance and understand them but do not predetermine the very nature of time limits. On the contrary, the nature, substance and purpose of time limits constitutes the basis for their classification into different groups or sub-groups. Each of the time limits attributed to these time limit groups has certain inherent common features according to which the time limit of one group may be distinguished from others. Such grouping of time limits does not depend on whether the

relevant branch of law is attributed to public law or to the system of private law branches. Chapter 2.1 provides an analysis the purpose and relation between substantive law time limits and procedural time limits. Chapter 2.2 discusses general features and major differences of the statutes of limitation and other substantive law time limits, as well as the relationship between the statutes of limitation and procedural time limits. Chapter 2.3 discusses the time limits for procedures in substantive law, which are often confused both with substantive law time limits (including the statutes of limitation) and with procedural time limits in the science and practice of law. Time limits for procedures are set out in the provisions of both substantive and procedural law, private and public law. Considerable attention in the research is paid to the discussion of consistent regulation of procedural time limits, time limits for non-judicial procedures and statutes of limitation in labour law and to the controversial interpretation of these time limits in case law. The author tries to demonstrate that the time limit set out in the Labour Code for applying for a labour dispute resolution under the compulsory dispute resolution procedure out of court (to the labour disputes commission) is a statute of limitation rather than a time limit for non-judicial procedure, while the time limit to appeal against the decision against the labour disputes commission is a procedural time limit rather than a statute of limitation, as it is or has been unjustifiably interpreted in the case law. Chapter 2.4 addresses the issue of flawed concepts in legislative provisions regulating time limits – the same concept is used to describe the time limits of different purpose and nature while the time limits of the same type are referred to by different terms.

Thus, the first two parts of the research is a kind of introduction to the main parts – Part Three and Part Four. For reasons of consistency, Part Three, first of all, discusses the purpose and types of time limits in substantive law, different classifications provided in the works of different authors and explores the most suitable method of classification. It has been found out during the research that substantive time limits are classified on the basis of various criteria. Such time limits are of a very different nature and purpose, and the legal significance and expiry implications of specific substantive time limits are also substantially different. The quantitative specificity of time limits, including substantive ones, is predetermine by the purpose for which such time limits have been established. Therefore, the purpose for which the time limit has been provided for determines its specifics – duration, way of definition, procedure of calculation,

grounds of expiry. The grouping of time limits according to different criteria is of major practical significance – that makes it possible to identify the specific time limit type, which should be applied in one or another case, find out whether the time limit has expired, what consequences the expiration implies for the parties of a legal relationship. After researching the classifications of substantive law time limits provided by various authors, the author has concluded that, considering the purpose of the time limits of this group as provided for in laws, it is most consistent and reasonable from the practical perspective to classify them into *time limits for the occurrence of civil rights and obligations, for the exercise of civil rights* and *for remedies for civil rights*. Time limits for the validity of civil rights or performance of obligations over a certain period of time, extinctive time limits or the time limits, the expiration of which changes civil legal relations, as well as warranty time limits, time limits to submit claims only detail one of the fundamental time limit types in substantive law – the time limits for exercising civil rights. The latter may be described as the time limits over which a person has the right (at times, an obligation) to exercise the right he/she holds by himself/herself or request that the actions implementing his/her right are performed by the person authorised for that purpose. The time limits for exercising civil rights should include the statutes of limitation, over which a violated right is enforced coercively by the State. Chapters 3.1–3.4 of Part Three also discuss the classification relevant for all types of substantive time limits according to the subject fixing the time limit (the time limit imposed by a law, contract of the parties, by the court), according to criterion of specificity of the time limit (the time limit is specified by a calendar date, time period, event; specified and unspecified time limits, etc.), according to the significance of the time limit in a continuous relationship (general and special time limits) and according to the area of application of the time limit (generic and partial time limits).

Part Four, the largest part, provides a detailed analysis of the legislative provisions regulating the main time limits applicable in substantive law, the gaps and shortcomings of legal regulation, essential aspects, trends and errors in the interpretation and application of these time limits in the case law, the purpose and specifics of various substantive time limits differentiating them from each other. Chapter 4.1 discusses the time limits for the occurrence of rights and obligations (acquisitive and suspensive). The largest and most relevant (for practice) group of substantive time limits is analysed in

Chapter 4.2, which is broken down into small research sections according to the types of time limits within this group. Chapter 4.2.1 is designated for the time limits applicable for the validity of rights. It also covers the issue of relationship between the validity of rights for an unspecified period of time and the unlimited (open ended) validity of rights. Chapter 4.2.2 of the research addresses the issue of extinctive time limits with serious legal implications, their types, relationship with the time limits for the validity of rights, the distinctive characteristics of extinctive time limits and the statutes of limitation, legal consequences of the expiration of extinctive time limits. Chapter 4.2.3, which is also broken down into smaller parts, explores the time limits for the performance of obligations: their concept and classification, the classification of these time limits according to the method of expression into specified and unspecified, specified by the moment when the creditor makes a claim or according to the criterion of a reasonable time limit, the classification of time limits for the performance of obligations into normal and stringent according to the creditor's interest to accept the completion of an obligation at the expiry of the time limit (Chapter 4.2.3.1); outlines the main rules for the performance of fixed-term obligations and the consequences of exceeded time limits to perform obligations (Chapter 4.2.3.2); remedies available to creditors when the debtor exceeds the time limit to perform an obligation, also in cases when an additional or grace time limit to perform an obligation is allowed (Chapters 4.2.3.3 and 4.2.3.4); procedural forms of remedies available to individuals when fixed-term obligations are in breach (Chapter 4.2.3.5); provides specific proposals for the subjects of civil legal relations concerning the possibility of making use of a more effective procedural form to enforce their rights (non-contentious proceedings) when the time limit to perform an obligation has not been specified in general; also proposals for the legislator regarding the improvement of provisions of certain substantive and procedural legal acts by envisaging the procedural possibility and procedure for the parties to an obligation to apply to court under the simplified procedure (non-contentious proceedings) in order to request the fixing of the time limit to perform the obligation where such time limit has not been specified, when it has been agreed to specify the time limit in future or when one of the parties has been obligated to specify it, also when the time limit to perform the obligation has been specified in relative terms (implied, defined by the criterion of reason) or is not clear to the parties. Chapter 4.2.4 focuses on warranty time limits: their

concept, classification (warranty time limits fixed for the quality of things, completed works and other services, time limits for the suitability of things for use, time limits for the expiration of goods, time limits for the service life of things, time limits of transportation, etc.), major characteristics and specifics, rules of calculation, relationship with the time limits for the submission of claims and statutes of limitation in the legal relations of purchase–sale and works' contracts. Chapter 4.2.5 discusses the time limits for the submission of claims: their concept, types (specification of the time limits for the other party to submit claims in contracts, statutory time limits to submit claims and the right of the parties to make claims voluntarily before applying to court, statutory time limits to submit claims and the mandatory pre-judicial procedure for making claims), legal consequences of failure to submit or hear claims within the time limits specified by laws, the relationship of time limits to submit claims with extinctive time limits and the statutes of limitation, several potential models of the relevant legal regulation.

Part Five of the research analyses the legal consequences of the expiry of time limits in substantive law. Chapter 5.1, after delimiting fixed-term and conditional obligations and exploring the main distinctive attributes of fixed-term and conditional obligations, discusses the main legal consequences of the expiry of grace periods and extinctive time limits, as well the difference between the implication of the expiry of substantive time limits and the consequences brought about by grace periods and extinctive time limits. Chapter 5.2 provides an analysis of the presumption 'time limit for the benefit of the debtor', its rebuttal, the right of the party to renounce the privileges conferred by the time limit, exceptions to the statutory presumption if the debtor becomes insolvent (Chapter 5.2.1), reduces or destroys the security of performance of the obligation (Chapter 5.2.2), fails to submit the security of performance of the obligation or satisfy other terms and conditions of the obligation (Chapter 5.2.3).

Part Six focuses on the concept of the so-called reasonable time limit, which is now very widely used in private law and often applied in the case law, and on the interpretation of the content of this term in the procedural activities of courts. It is stated in the research that, on the one hand, reinforcement of the category of a reasonable time limit in civil law has increased the possibilities of the parties to choose the most appropriate option of conduct in the area of private relations, encourages the parties to cooperate and thereby ensures the principle of dispositivity of the parties – the right to

exercise their rights freely. On the other hand, that is highly valuable in terms of clarity of legal relations, legal certainty, predictability of qualification of legal relations in case of a dispute between the parties. Therefore, as long as the case law on the interpretation of legal provisions has not been fully developed in relation to the establishment and assessment of the standards of reasonable behaviour of the parties, the parties to the dispute will be unable to be certain and feel safe about the potential outcome of the dispute resolution.

Part Seven, in order to embrace all relevant theoretical and practical aspects of substantive law time limits, discusses the principal rules for the calculation of time limits and the related issues face in the case law.

PROPOSALS

1. In new legal acts, the legislator should use the legal terminology related to the time limits applicable in various bodies of law, including substantive law, precisely according to their purpose as specified in the system of time limits and should consistently approximate the legal terminology designated for describing the time limits of the same type in the same legal act and in different legal acts (for example, in the Civil Code, the Labour Code, the Code of Civil Procedure, the Enterprise Bankruptcy Law, the Enterprise Restructuring Law, the Law on the Bankruptcy of Natural Persons, etc.). When the time limits for the occurrence and exercise of rights and remedies are specified in legal acts, it is not sufficient to define their duration – based on the nature of regulated legal relations, a clear indication should be given of the type of a specific substantive time limit (for example, statute of limitation, acquisitive time limit, time limit for the validity of rights, time limit for the exercise rights, extinctive time limit, warranty time limit, time limit for the submission of claims, time limits for the performance of obligations or liabilities, etc.). When a specific time limit is set out in legal acts, it is proposed to avoid the use of concepts (words or expressions), which can be common to all, the majority or a certain group of time limits (for example, ‘within the period of ten days’, ‘within the time limit of ten days’, ‘within the statute of limitation of ten days’, ‘within ten days’, etc.), as well as avoid the use of the same concepts for defining the time limits of different designations (for example, to use the term ‘statute of limitation’ to refer to both acquisitive and extinctive time limits or to statute of limitation).

2. There is no basis to single out restorative time limits in a law as a distinct type of time limits along with acquisitive and extinctive time limits, therefore, considering the consequences of expiry, it would be reasonable to identify only acquisitive and extinctive time limits in paragraph 3 of Article 1.117 of the CC. Paragraph 6 of Article 1.117 of the CC should be amended accordingly: the second sentence ‘Extinctive time limits may not be restored by the court or arbitration tribunal’ should be replaced with ‘An extinctive time limit may be restored by the court or arbitration tribunal in the cases provided for by laws or due to important reasons’.

3. It is advisable for the case law to interpret the time limits of three months and one month, as provided for in paragraph 1 of Article 220 of the 2016 Labour Code in order to apply to the labour disputes commission regarding the resolution of a particular labour dispute under the mandatory dispute resolution procedure out of court, as the statutes of limitation rather than the time time limits for non-judicial procedures, thereby modify the case law followed by courts to date in interpreting the 3-month time limit of equivalent purpose as provided for in paragraph 1 of Article 289 of the 2002 Labour Code. The time limit of one month provided for in paragraph 1 of Article 231 of the 2016 Labour Code for submitting a claim concerning a labour dispute at court when there is objection to the decision of the labour disputes commission should be regarded as a procedural time limit, to which the equivalent time limit set out in Article 296 of the 2002 Labour Code was justifiably attributed by the case law. In case courts do not take the initiative to adjust the existing practice, the legislator would have to specify the purpose and type of the above-referred time limits in the law (2016 Labour Code).

4. It is proposed that the first sentence of paragraph 2 of Article 6.35 of the CC should be supplemented with the following provision after the words ‘but no term has been determined’: ‘<...> also where the time limit to perform the obligation has been defined by the criterion of a reasonable time limit or is unclear to the parties’. To change the title of Chapter XXXVIII ‘Proceedings for the renewal of exceeded statutory time limits’ of the CCP to ‘Proceedings for the determination of time limits to perform obligations and for the renewal of exceeded statutory time limits’; to supplement Articles 576–578 of the CCP by specifying the procedure for hearing cases for the determination of time limits to perform obligations (in case the parties to the obligation have not specified the time limit on their own, have agreed to specify the time limit in future or delegated the determination of the time limit to one of the parties where the time limit to perform the obligation has been defined by the criterion of a reasonable time limit or is unclear to the parties) – to specify the requirements for the content of an application, jurisdiction, procedural rules for hearing at courts of first and appeal instances. It is proposed to hear such cases under the regime equivalent in substance to that applicable for the cases regarding the renewal of statutory time limits, but to stipulate short time limits for their disposition and the court's obligation to take into

consideration the nature of the obligation in its decision as to the duration over which the case should be disposed of, also authorise the court to choose the most appropriate form and procedure in the proceedings (for example, to hear the case, including the stage of preparation for the case, at the court of first instance not later than within 30 days after the day of receipt of the application; at the court of appeal instance – within 30 days after the day of receipt of the separate appeal at the court. No cassation in appeal should be allowed in the cases of such nature.

5.1. The legislator should create a consistent system for submitting claims in civil proceedings. For this purpose, it is proposed to insert the following words at the end of the second sentence of paragraph 1 of Article 22 of the CCP: ‘<...>: the obligation of the party to apply for dispute resolution to a non-judicial dispute resolution institution or submit a claim to the opponent party’. Moreover, a law on the submission and hearing of claims in civil disputes should be adopted. It should regulate the purpose and concept of the time limit to submit claims, define the civil disputes, in case of which is it necessary to submit a claim to the opponent party before bringing an action at court, lay down the requirements for the form and content of a claim, time limits for the submission of claims and responses to claims, specify the legal consequences of failure to submit claims and respond to submitted claims within specified time limits, relationship between the time limits to submit claims and the statutes of limitation.

5.2. In order to solve the problem relating to the relationship between the time limits for the submission of claims and the statutes of limitation, the following model of legal regulation is proposed: the duration of the time limit to submit a claim shall match with the duration of the statute of limitation and the calculation of both time limits shall start at the same time; if the time limit to respond to a claim expires later than the time limit to submit the claim and the statute of limitation in case the claim has been submitted close to the time limit expiry, the statute of limitation shall be prolonged in accordance with the rules of its interruption; in the absence of a special indication in laws that the submission of a claim has a certain impact on the calculation of the statute of limitation, the submission of a claim shall not impact the calculation of the statute of limitation.

5.3. It is proposed to regulate that, in the cases when the party does not make use of the obligatory procedure for dispute resolution out of court within the time limit specified in law and does not submit a claim to the other party but brings an action at court, the court shall refuse to accept the statement of claim and, where the proceedings have already been instituted, shall leave the statement of claim unconsidered (Article 137(2)(3), Article 296(1)(1) of the CCP) and shall explain the party about its obligation to submit the claim to the other party.

5.4. In order not to violate a person's right to apply to court for remedies, the laws currently in force should be interpreted as meaning that, at the expiry of the time limit for the submission of claims over which it is necessary by law to submit a claim to the other party before applying to court, the right to submit a claim shall not cease equally to a person's right to submit a statement of claim either in substantive or in procedural terms. The time limit for the submission of claims is an extinctive time limit, therefore, remedies for a breach of the right may be sought at court if the party submits a claim to the other party even at the expiry of the time limit for its submission. Having received a statement of claim, the court shall refuse to accept it if that party had not submitted a claim to the other party before and, where the civil proceedings have already been instituted, shall leave the statement of claim unconsidered and explain that party about its obligation to submit a claim to the other party before applying to court with the statement of claim.

6. The time limits of one and four years as established in Article 16(4) of the Republic of Lithuania Law on Compulsory Insurance against Civil Liability Insurance in Respect of the Use of Motor Vehicles are neither the time limits for procedures nor for the submission of claims or the statutes of limitation – they are extinctive time limits of substantive law, out of which the time limit of one year should be considered as relatively extinctive and the time limit of four years – as absolutely extinctive. In order to avoid misunderstanding and confusion, it is proposed to replace the concept ‘claim’ used in this legislative provision and in other provisions of the law with the concept ‘damage claim’, which corresponds to the nature of the legal relationship under regulation more accurately; moreover, a clear indication of the type (extinctive) and

purpose of the time limit of one and four years and of the legal consequences of their expiry is necessary.

7. The law should clearly define the relationship between warranty time limits and statutes of limitation. The purpose and substance of warranty time limits and their relationship with statutes of elimination should be reflected by the regulation, according to which the fact of identification of defects in things, services or works over the warranty period would not mean a breach of the right. It follows that the calculation of the statute of limitation should start from the day when the party has become or ought to have become aware of the refusal by the other party to acknowledge the defects and remedy them rather than from the day of notification about the defects identified in the things, services or works. In order to eliminate inconsistency and contradictions in legal regulation, approximate the application of legislative provisions in case defects are identified during a warranty period in various business areas and introduce such regulation, which would be in line with the substance and purpose of warranty time limits, it is proposed to invalidate paragraph 3 of Article 6.667 of the CCP and supplement Article 1.127 with paragraph 6 to read as follows: ‘Where a law or contract specifies a warranty time limit for things, services provided or works completed and defects have been notified within such warranty time limit, calculation of the statute of limitation shall start from the day the party has or ought to have become aware about the refusal by the other party to acknowledge the defects and remedy them’.

CONCLUSIONS

1. At the expiry of the time limit, legal consequences are predetermined by *the composition of legal facts*: one legal fact (event or action) triggers the start of the time limit, another legal fact is an objective passage of time (event) as a result of which a certain calendar date specified in law, contract of the parties or by the court falls due, an inevitable event takes place, the relevant time period expires or a certain action to which the expiry of a time limit is linked is performed; the composition of legal facts predetermines a new legal fact – expiry of the time limit to which the relevant legal consequences are related. On these considerations, the time limit should be specified as the time period, which starts and/or ends as a result of a legal fact (event or action) to which the law, contract of the parties or court's decision links the occurrence, change or termination of the rights and obligations of the subjects to legal relationships.

2. The system of the norms of law regulating substantive law time limits in Lithuania is not fully aligned to be able to consistently tackle the issues of classification of time limits, understand the purpose and notion of separate time limit types, their essential features, delimitation of time time of different types and their relationship with other time limits, as well as the legal consequences inherent in the expiry of time limits.

3. In order to define the time limits of the same type in legal acts, the legislator often uses different terms (words or expressions), which can be common to all, the majority or certain groups of time limits, or uses equivalent terms to describe time limits of different types.

4. Errors of interpretation and application of legislative provisions regulating time limits are still frequent in the case law as far as the type (nature), purpose of time limits and legal consequences of their expiry are concerned. It is relatively common that statutes of limitation are not distinguished from substantive extinctive time limits and time limits for procedures, time limits for the validity of rights – from extinctive time limits, time limits for the performance of obligations, grace periods and additional time

limits are misapplied, fixed-term obligations are confused with conditional obligations, and at times there are still mistakes in the calculation of time limits.

5. Lithuania lacks a consistent and coherent system for the application of warranty time limits and time limits for the submission of claims for separate classes of obligations, needs a clearly regulated relationship of warranty time limits and time limits to submit claims with statutes of limitation and extinctive substantive time limits, relationship of time limits for the submission of claims with compulsory pre-judicial dispute resolution procedure and the procedural right to apply to court for remedies, lacks clear provisions on the legal consequences of failure to submit claims within the time limits specified by law. That makes the enforcement of rights and remedies available to the persons concerned more difficult, causes considerable legal confusion and leads to uncertainty, diminishes the value of pre-judicial dispute resolution procedures out of court.

6. A *reasonable* time limit for the exercise of rights and performance of obligations as established in legal acts is the expression of the values reflecting the substance of private legal relations – the initiative, freedom, disposition, cooperation of the parties, the versatility and dynamics of legal relations. These values can be clearly opposed to other values important for the protection of the rights of individuals – the certainty of legal relations, predictability of the moment of occurrence of the rights and obligations of the parties, certainty and safeguards in relation to a potential outcome of dispute resolution, proportionality of interests of the parties, protection of legitimate expectations. An exceptional and, most probably, the most important function in reconciling competing values is carried out by the court, which, taking into consideration the nature, substance, place of performance of the obligation and other individual circumstances in case of a dispute, has to determine the reasonable standard suitable for the specific circumstances of the case.

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS OF THE AUTHOR IN THE FIELD OF THE DISSERTATION

Driukas, A. Kasacinio proceso reglamentavimas naujajame civilinio proceso kodekse [Regulation of Cassation Proceedings in the New Code of Civil Procedure]. *Jurisprudencija*. 2002, 28 (20): 164-177.

Driukas, A. Ieškinio senaties instituto raida Lietuvoje: materialiniai ir procesiniai teisiniai aspektai [Development of the Institute of Statutes of Limitation in Lithuania: Substantive and Procedural Aspects]. *Jurisprudencija*. 2003, 39 (31):89-102.

Driukas, A. Terminai civilinėje teisėje [Time Limits in Civil Law]. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų* [Civil Code of the Republic of Lithuania – the First Decade of Validity]. Scientific study. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2013, P. 193-224.

Driukas, A. Prievolių vykdymo terminai ir jų praleidimo teisiniai padariniai [Time Limits for the Performance of Obligations and Legal Consequences of Exceeded Time Limits]. *Teisė*. Vol. 106. Vilniaus universiteto leidykla, 2018, P. 60-79.

CURRICULUM VITAE

PERSONAL INFORMATION

First name (s) Surname (s) **ARTŪRAS DRIUKAS**

Telephone office: +37052661878; mob. +37068676309

E-mail arturas.driukas@apeliacinis.lt

Date of birth 04/08/1961

WORK EXPERIENCE

April 2014 – to date Judge of the Division of Civil Cases, Court of Appeal of Lithuania

March 2014 – to date Assoc. Prof (Partnership), lecturer, Training Centre of the Law Faculty, Vilnius University

January 2003 – March 2014 Judge, Chairman of the Division of Civil Cases, Court of Appeal of Lithuania

March 1999 – to date Lecturer, Judicial Training Centre (civil and civil procedure, bankruptcy law)

February 2000 – January 2012 Lecturer, Law Faculty, Mykolas Romeris University

March 1999 – January 2003 Judge, Supreme Court of Lithuania

October 1996 – March 1999 Judge, Division of Civil Cases, Court of Appeal of Lithuania

January 1995 – October 1996 Judge, Druskininkai District Court

May 1984 – January 1995 Attorney at law, chief of Legal Consultations Office in Druskininkai,

October 1983 – May 1984 Internship, the Bar

EDUCATION AND TRAINING

Date	1978 – 1983
Qualification	Lawyer
Area	Law (social sciences)
Institution	Law Faculty, Vilnius University, Saulėtekio al. 9 – Building I, 10222 Vilnius–40
Degree	Master

ADDITIONAL INFORMATION

Membership

Participation in the activities held by the institutions of Judicial Administration:

- Member of Judicial Ethics and Discipline Commission, Chairman of the Commission (July 2006 – November 2010);
- Member of Judicial Mediation Commission, Chairman of the Commission (2005 – to date);
- Member of the Judicial Exam Commission (2011 – 2014);
- Member of Judicial Selection Commission (2005 – 2008).

Member of the Lithuanian Association of Judges;
Member of Notaries Exam Commission;
Member of Alumni Society of the Law Faculty of Vilnius University.

Drafting of legal acts

- Member of the working group (WG) – drafting of the Code of Civil Procedure; Member of the Monitoring Committee of Code of Civil Procedure;
- Member of the WG – drafting of the Law on Courts;
- Member of the WG – improvement of the legal regulation on the protection of public interest;
- Member of the WG – monitoring and improvement of Instruction for the Enforcement of Decisions;
- Member of the WG – drafting of amendment to the Code of Civil Procedure on class action;
- Member of the WG – drafting of the Concept for the Development of the Conciliatory Mediation (Mediation) System and its Improvement in Civil Procedure; member of the WG – drafting of legal acts necessary for the implementation of the Concept;
- Member of the WGs – drafting of other legal acts (Law on Enterprise Bankruptcy, Law on Commercial Arbitration etc.)

Publications

- New features in the regulation of statutes of limitation;
- Problems in the application of statutes of limitation for securing the performance of obligations;
- Regulation of cassation proceedings in the new CCP;
- Problems related to the implementation the CCP;
- Time limits in civil law;

- Co-author of the commentary to the CCP;
- Co-author of the course book 'Civil Procedure: Theory and Practice', Volumes: I, II, III, IV;
- etc.

ARTŪRAS DRIUKAS

MATERIALIOSIOS PRIVATINĖS TEISĖS TERMINAI

S A N T R A U K A

Temos aktualumas ir mokslinis naujumas. Mus visus neišvengiamai valdo nenugalimas ir nepaperkamas laikas. Žmogaus gyvenimą nuo gimimo iki mirties galima skirstyti į pagrindinius periodus (kūdikystė, vaikystė, jaunystė, branda, senatvė), trumpesnius laikotarpius (diena, savaitė, metai; darbas ir poilsis) ar visiškai smulkius epizodus (gimtadienis, studijų baigimas, pirmoji darbo diena ir t. t.), bet visiems jiems būdingas laiko faktorius. Būtų sunku paneigti laiko svarbą ir teisės srityje. Dar romėnų buvo suformuluotas materialiosios teisės principas „Kas pirmesnis laike, tas stipresnis teisėje“ (lot. *qui prior est tempore, potior est iure*), o Justinianas civilinio proceso trukmę apribojo trejais metais tam, kad procesai netaptų kone begaliniai ir nesitęstų ilgiau nei žmogaus gyvenimas¹. Per gyvenimą kiekvieno žmogaus erdvėje sukuriama daugybė socialinių ryšių su kitais žmonėmis, tūkstančiai sąsajų su kam nors kitam ar jam pačiam priklausančiais daiktais, – visa tai yra vadinama visuomeniniais santykiais. Sureguliuoti teisės normomis šie santykiai tampa teisiniais. Visiems žmonių santykiams, kaip ir vadinamajai teisei erdvei, būdinga nuolatinė veiksmų, įvykių kaita. Bėgant laikui užsimezga, kinta, nutrūksta įvairiausi santykiai, keičiasi jų subjektai ir turinys, todėl visose teisinėse sistemose tam tikrų subjektų teisių ir pareigų atsiradimas, pasikeitimas ar pasibaigimas yra apibrėžiamas laiko matais, o toks laiko tėkmės padarinių reglamentavimas teisės srityje įvardijamas teisės terminų institutu.

Teisės terminai taikomi visose teisės šakose, taigi yra privatinės ir viešosios, materialiosios ir proceso teisės terminų. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad laiką suvokti nėra sudėtinga, bet tik tol, kol pradedama apie jį mąstyti teisiniu požiūriu. Suvokti visą teisės taikomų terminų įvairovę nėra taip jau paprasta, tad labai neatsargu būtų manyti, kad

¹ DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 65; NEKROŠIUS, V. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 10.

teisės terminų reglamentavimas yra visiškai aiškus. Matyt, ir dėl šios priežasties teisės doktrinoje ši tema analizuojama itin retai.

Nustatant teisės aktuose terminus reglamentuojančių normų turinį neretai pasigendama teorinio pagrindo. Net ir šių dienų teisėkūroje dažnai įvairūs terminai nustatomi labai neatsargiai, neįsigilinus, kokia yra jų tikroji prasmė ir reikšmė konkrečiam teisės institutui, kokie galėtų būti jų taikymo teisiniai padariniai². Pasikeitus valstybės politinei santvarkai ir ekonominei sistemai, nuosavybės ir kitų teisinių santykių reguliavimo principams, Lietuvos ūkiui pradėjus dirbti rinkos sąlygomis remiantis privačiosios nuosavybės teise ir iškėlus individo interesus aukščiau valstybės interesų, kilo būtinybė iš esmės reformuoti visą teisės sistemą. Esminiai politikos ir ekonomikos pokyčiai lėmė poreikį keisti arba tobulinti anksčiau galiojusius pažeistų teisių gynimo būdus, priemones ir tvarką. Dar 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-14 patvirtintame Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme³ (44, 117, 118 straipsniai) buvo pabrėžti fundamentalieji asmens lygybės prieš įstatymą ir teismą, asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos, teismo nešališkumo ir nepriklausomumo principai, kurie vėliau buvo įtvirtinti 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje⁴ (29, 46, 109 straipsniai). Visiems lygiateisiškumu pagrįstų civilinių teisinių santykių subjektams buvo nustatytos vienodos teisinės gynybos priemonės. Civilinių teisinių santykių subjektų lygiateisiškumas, teismo nešališkumas ir neutralumas suponavo poreikį ieškoti protingos teismo galių ir proceso šalių iniciatyvos (dispozicijos), teismo procesinio aktyvumo ir šalių rungimosi principo pusiausvyros⁵. Žinoma, neišvengė reformos ir civilinės teisės terminų, ypač ieškinio senaties, institutas, nors galėtų atrodyti, kad objektyvusis laiko veiksnys mažiausiai priklauso nuo politinių ir ekonominių visuomenės pokyčių. Sutarties laisvės ir šalių lygiateisiškumo, teisių įgyvendinimo dispozityvumo principai, taip pat rinkos santykiais pagrįsta visuomenės ekonominė sistema vertė detaliau reglamentuoti materialiosios teisės terminus, su kuriais siejamas teisinių santykių subjektų teisių ir pareigų atsiradimas, pasikeitimas ir pasibaigimas laike, teko iš naujo suderinti teismo galias nustatyti ir taikyti privatinės teisės terminus.

² Žr. DRIUKAS, A. Ieškinio senaties instituto raida Lietuvoje: materialiniai ir procesiniai teisiniai aspektai. *Jurisprudencija*, 2003, 39(31), p. 90-91.

³ *Lietuvos aidas*, 1990-03-16, Nr. 11-0.

⁴ *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

⁵ Žr. DRIUKAS, A., *supra note 2*, p. 93-95; NEKROŠIUS, V., *supra note 1*, p. 40, 47.

Jau daugiau kaip penkiolika metų galioja 2000 m. Civilinis kodeksas, beveik tiek pat – 2002 m. Civilinio proceso kodeksas, priimta daug kitų kodifikuotųjų ir nekodifikuotųjų teisės aktų (2002 m. Darbo kodeksas, Įmonių bankroto įstatymas, Įmonių restruktūrizavimo įstatymas, Fizinių asmenų bankroto įstatymas, Administracinių bylų teisenos įstatymas ir kt.). Atsižvelgiant į visuomenės teisinių santykių dinamiką ir kartu visišką sisteminių materialiosios teisės terminų tyrimų Lietuvoje nebuvimą, galima pagrįstai teigti, kad ši problematika verta teisinio intereso ir yra akivaizdus gilesnės šios srities analizės poreikis.

Teisės praktikoje daroma daug klaidų, susijusių su tinkamu teisės terminus reglamentuojančių nuostatų aiškinimu ir taikymu. Iki šiol kyla nemažai teisininkų praktikų tarpusavio ginčų dėl to, kokios teisinės prigimties ir paskirties yra vienas ar kitas iš gausybės teisės aktų nurodytųjų terminų – ieškinio senaties, pretenzijų teikimo, įgyjamasis, naikinamasis, procesinis, procedūrinis ir kt., kokios yra ar turėtų būti šitų terminų taikymo taisyklės, jų nesilaikymo teisiniai padariniai. Vis dar painiojami materialiosios teisės ir procesiniai terminai, jų neskiriama nuo ieškinio senaties terminų, šių – nuo pretenzijų teikimo ar garantinių ir t. t.

Aiškinant ir taikant įvairius teisės terminus reglamentuojančias nuostatas problemų kyla ir Lietuvos teismams, kurių praktikoje teisės terminų institutui, deja, ne visada skiriamas reikiamas dėmesys. Autoriaus nuomone, Lietuvos teismams ne visada teisingiausiu būdu aiškinant ir taikant teisės terminus reglamentuojančias nuostatas ne tik kyla pavojus, kad nebus tinkamai įgyvendinami įstatymų leidėjo ketinimai, bet ir dėl netikėto, „siurprizinio“ atitinkamų nuostatų taikymo gali būti pažeidžiamos bylose dalyvaujančių asmenų teisės. Sisteminio požiūrio į skirtingų rūšių terminų prigimtį ir paskirtį trūkumas ne tik gali lemti ydingą šios srities teisėkūrą, bet ir sukelti teisės terminus reglamentuojančių normų praktinio taikymo (aiškinimo) problemų. Galima teigti, kad kaip tik dėl to bylose neretai netenkinami net visiškai teisėti šalių reikalavimai arba, priešingai, – ginami neteisėti reikalavimai⁶. Nemažai teisės taikymo problemų kyla dėl dviejų sąlygiškai savarankiškų – bendrosios kompetencijos ir administracinių –

⁶ Žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 8 d. nutartį civilinėje byloje V. K. v. LR Vidaus reikalų ministerijos Pasienio policijos departamento Šiaulių rinktinė (bylos Nr. 3K-3-428/1999). *Teismų praktika*. Nr. 12, p. 86–90; 2000 m. kovo 8 d. nutartį civilinėje byloje V. B. v. AB „Velga“ (bylos Nr. 3K-3-253/2000). *Teismų praktika*. Nr. 13, p. 87–93.

teismų sistemų atskirai viena nuo kitos formuojamos tų pačių teisės normų taikymo praktikos, nes procesiniai, ieškinio senaties arba kitokio pobūdžio terminai taip pat traktuojami skirtingai⁷.

Būtų neteisinga teigti, kad su terminais susiję klausimai Lietuvoje visiškai nebuvo analizuojami, bet mokslinių tiriamųjų darbų, skirtų išsamiai ir sisteminei materialiosios privatinės teisės terminų analizei, tikrai beveik nėra. Ši tema dažniausiai fragmentiškai aptariama atskirų materialiosios teisės šakų studijoms skirtuose mokomuosiuose leidiniuose (vadovėliuose), kodifikuotųjų teisės aktų (pavyzdžiui, Civilinio kodekso, Darbo kodekso) komentaruose, iš esmės nesigilinant į teisės terminų įvairovę, skirtingas jų klasifikacijas, pačių terminų skirtumus ir bendruosius bruožus, su jais susijusių teismų praktikos ir asmenų gyvenimo sričių problematiką.

Minėtosios problemos leidžia teigti, kad Lietuvoje trūksta detalesnių mokslinių materialiosios teisės terminų tyrimų. Tai paskatino autorių pabandyti kompleksiskai apžvelgti visų teisės terminų ir konkrečiai – materialiosios teisės terminų esmę, skirtingų teisės terminų rūšių ypatybes ir teisinę prigimtį, juos reglamentuojančių įstatymo nuostatų aiškinimą ir taikymą teismų praktikoje. Tokio pobūdžio materialiosios teisės terminų instituto tyrimų Lietuvoje iki šiol nebuvo atlikta.

Tyrimo objektas. Darbe pateikiamo tyrimo objektas – materialiosios privatinės teisės terminai: jų prigimtis, paskirtis, klasifikavimas, atskirų rūšių materialiosios teisės terminų ypatumai, bendrieji požymiai ir skirtumai, terminų nesilaikymo teisiniai padariniai, protingo termino samprata. Atsižvelgiant į temos teorinę ir praktinę aktualumą, siekiama atskleisti esmines materialiosios teisės terminų instituto raidos tendencijas ir pagrindines problemas. Teorinę medžiagą papildo gausūs konkrečių civilinių bylų nagrinėjimo pavyzdžiai, leidžiantys išvelgti šios teisės srities teismų praktikos tendencijas.

Visgi itin didelė materialiosios privatinės teisės terminų įvairovė neleido visų jų čia aprėpti ir išsamiai išanalizuoti. Pagrindines tyrimų kryptis autorius rinkosi visų pirma atsižvelgdamas į praktikos problemas, tad darbe analizuojami dažniausiai taikomi

⁷ Žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 5 d. nutartį administracinėje byloje *A. B. v. Vyriausioji rinkimų komisija* (bylos Nr. AS⁷-331/2001). *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Administracinių teismų praktika*. Nr. 1, p. 255–258.

materialiosios teisės terminai (teisių ir pareigų atsiradimo bei teisių įgyvendinimo – teisių galiojimo, naikinamieji, prievolių vykdymo, garantiniai, pretenzijų teikimo), be to, tiriamos tik tos su nurodytais teisės terminais susijusios teisės nuostatos, kurių taikymas nėra aiškus ir yra sukėlęs ar, autoriaus nuomone, gali sukelti teismų praktikos problem. Ieškinio senaties terminai, kaip viena iš dažniausiai taikomų materialiosios teisės terminų rūšių, nėra šio tyrimo objektas. Pastaroji tema yra labai plati, apimanti labai daug teorinių ir praktinių aspektų, tad šiame darbe apie ieškinio senaties terminus pasisakoma tik tiek, kiek juos būtina skirti nuo kitų darbe analizuojamų teisės terminų. Detali ieškinio senaties terminų analizė nusipelno atskiro išsamaus mokslinio tyrimo. Kita vertus, ieškinio senaties samprata, paskirtis ir pagrindiniai materialieji ir procesiniai taikymo šiuolaikinėje teisėje aspektai, ieškinio senaties instituto reforma atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pagrindiniai šį institutą reglamentuojančių Civilinio kodekso teisės normų pakeitimai, ieškinio senaties instituto teisinio reguliavimo ir taikymo tendencijos autoriaus jau buvo analizuotos anksčiau⁸. Ieškinio senaties tema yra daugiau tirta ir Lietuvoje, ir užsienio valstybėse⁹, giliau išplėtotą aktuali šios srities teismų praktika¹⁰.

Pabrėžtina, kad darbe taip pat nesiekama pateikti detalesnės istorinės materialiosios teisės terminus Lietuvoje reglamentavusių nuostatų raidos ar materialiosios teisės terminų lyginamosios analizės. Šio instituto raida Lietuvoje ir lyginamieji aspektai aptariami tik tiek, kiek, autoriaus nuomone, tai yra būtina siekiant atskleisti atskirų teisės terminų prigimtį ir pagrįsti galimą terminus reglamentuojančių teisės normų pokyčių įtaką teismų praktikai.

⁸ DRIUKAS, A., *supra note 2*, p. 89–102.

⁹ *Ibid.*, p. 93–95; MIZARAS, V., *et al. Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 525–534; VASARIENĖ, D. *Civilinė teisė. Paskaitų ciklas*. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002, p. 85–95; LANTUKH, V. V. *Iskovaja davnost v sovremennom grazhdanskom prave Rossijskoj Federacii*. Teisės mokslų kandidato disertacija [Limitations in Modern Civil Law of the Russian Federation. Dissertation]. Volgograd: Volgogradskij juridicheskij institut, 1999; FARSHATOV, I. A. *Iskovaja davnost. Zakonodatelstvo: teorija i praktika* [Limitations. Legislation: Theory and Practice]. Moskva: Gorodec, 2004; HONDIUS, E. H. (ed). *Extinctive prescription. On the limitation of Actions*. The Hague: Kluwer Law International, 1995 ir kt.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 39 „Dėl ieškinio senatį reglamentuojančių įstatymų normų taikymo teismų praktikoje“ ir šiuo nutarimu patvirtinta Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant ieškinio senatį reglamentuojančias įstatymų normas, apibendrinimo apžvalga. *Teismų praktika*. Nr. 18, p. 169–257.

Tyrimo tikslas. Atliekamo tyrimo tikslas – atsižvelgiant į materialiosios teisės terminų paskirtį ir įvairovę kompleksiskai išanalizuoti juos reglamentuojančių įvairių materialiosios privatinės teisės šakų norminių aktų nuostatas bei jų taikymo Lietuvos teismuose praktiką, identifikuoti esamus teisinio reglamentavimo ir teisės normų praktinio taikymo trūkumus, pasiūlyti jų tobulinimo būdų.

Tyrimo uždaviniai.

Minėtajam tikslui įgyvendinti keliami šie uždaviniai:

- 1) atskleisti laiko ir termino santykį, apibrėžti teisės termino sampratą;
- 2) aptarti teisės terminų paskirtį ir rūšis;
- 3) ištyrinėti materialiosios privatinės teisės terminų paskirtį ir jų pagrindines klasifikacijas;
- 4) nustatyti dažniausiai teisėkūroje ir teismų praktikoje taikomų materialiosios teisės terminų esminius požymius, atskirų terminų bendruosius požymius ir būdingus skirtumus;
- 5) aptarti materialiosios teisės terminų pasibaigimo teisinius padarinius;
- 6) atskleisti protingo termino sampratą materialiojoje teisėje;
- 7) apibūdinti pagrindines materialiosios teisės terminų skaičiavimo taisykles;
- 8) nustatyti teisinio reglamentavimo spragas ir trūkumus aptariamojoje srityje, pateikti siūlymų, kaip būtų galima tobulinti tam tikras teisės nuostatas;
- 9) išanalizuoti ir apibendrinti Lietuvos teismų praktiką aiškinant ir taikant materialiosios teisės terminus reglamentuojančias nuostatas, pateikti ginčytinų praktikos pavyzdžių.

Ginamieji disertacijos teiginiai.

- 1) Materialiosios teisės terminų reglamentavimas nenuoseklus, trūksta sisteminio atskirų rūšių terminų paskirties, esmės, sukeliama teisinių padarinių ir santykio su kitais terminais suvokimo, nėra sukurta tam tikrų rūšių terminų (garantinių, pretenzinių, procedūrinių) taikymo ir jų santykio su ieškinio senaties terminais nuosekli sistema.
- 2) Gana dažnos teismų praktikoje pasitaikančios teisės terminus reglamentuojančių teisės nuostatų aiškinimo ir taikymo klaidos užkerta kelią asmenims apginti jų pažeistas teises ir teisėtus interesus.

- 3) *Protingas terminas* teisėms įgyvendinti ir pareigoms vykdyti – reikšminga teisinių santykių šalių dispozityvumo ir bendradarbiavimo įgyvendinimo priemonė, tačiau ji turi būti tinkamai suderinta su šalių teisiniu tikrumu dėl protingo termino taikymo standarto ir teisinių padarinių.

Tyrimo šaltiniai. Pagrindinis norminis tyrimo šaltinis – 2000 m. Civilinis kodeksas (toliau tekste – CK), tad įvairiais požiūriais tiriama absoliuti dauguma CK normų, kuriose išdėstytos tam tikros su materialiosios teisės terminais susijusios nuostatos. Materialiosios teisės terminų reguliavimas naujajame CK buvo reformuotas, todėl darbe, kiek tai būtina nagrinėjamosioms problemoms atskleisti, kalbama ir apie anksčiau galiojusio 1964 m. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau tekste – 1964 m. CK) nuostatas bei jų pagrindu susiklosčiusią teismų praktiką. Kiti paminėtini norminiai tyrimo šaltiniai – 2002 m. Darbo kodekso ir 2016 m. Darbo kodekso, nacionaliniai įvairių transporto šakų kodeksai ir tarptautiniai susitarimai, kiti norminiai teisės aktai. Siekiant atskleisti įstatymų leidėjo ketinimus, nulėmusius vienos ar kitos nuostatos atsiradimą norminiuose teisės aktuose, buvo remtasi atitinkamų įstatymų projektais, jų aiškinamaisiais raštais, Lietuvos Respublikos Seimo komitetų išvadomis dėl šių projektų.

Lyginamojo metodo nors ir fragmentiškas taikymas lėmė, kad kaip tyrimo šaltiniais darbe naudojamosi ir kai kurių kitų valstybių – Rusijos, Baltarusijos ir kt. – civiliniais įstatymais.

Teismų praktikos problemoms atskleisti išanalizuota daug Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo procesinių sprendimų, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo metodinė medžiaga – šio teismo Senato nutarimas ir juo patvirtinta Teismų praktikos apžvalga dėl ieškinio senatį reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo¹¹, Senato nutarimai kitais teisės klausimais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo konsultacijos Lietuvos teismams.

Ieškant su įvairių materialiosios teisės terminų esme ir paskirtimi, klasifikavimu, skirtumais nuo kitų teisės terminų susijusios problematikos taip pat plačiai remiamasi teisės doktrina – mokslinėmis monografijomis, vadovėliais, straipsniais. Paminėtini Lietuvos teisės mokslininkų V. Mikelėno, V. Nekrošiaus, V. Tiažkijaus, S.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 39, supra *note* 10, p. 169–257.

Vansevičiaus, A. Vaišvilos, G. Bužinsko, D. Averkienės, taip pat užsienio autorių – P. M. Rabinovič, D. I. Mejerio, V. P. Gribanovo, A. P. Sergejevo, J. V. Kulaginos, M. J. Kirillovos, P. V. Krašeninnikovo, V. V. Novikovo, S. P. Safonovo, H. Reichenbacho, M. Heideggerio, H. Bergsono, I. A. Faršatovo, V. V. Lantucho, J. A. Suchanovo ir daugelio kitų darbai.

Lietuvos Statutai, Lietuvoje galioję nuo 1529 m. iki 1795 m., taip pat didžiojoje okupuotos Lietuvos teritorijos dalyje¹² nuo 1795 m. iki 1840 m. galiojęs Trečiasis Lietuvos Statutas, vėliau galutinai pakeistas Rusijos įstatymų sąvadu ir jo X tomo I dalimi „Civiliniai įstatymai“, 1864 m. priimtas Civilinio proceso įstatymas¹³ įtvirtino kai kuriuos teisės terminų aspektus (terminų apibrėžimo būdų, terminų pratęsimo, terminų praleidimo teisinių padarinių užuomazgas), padarė neabejotiną įtaką to meto civilinių teisinių santykių ir civilinių procesinių teisinių santykių reguliavimui bei tolesnei terminų instituto raidai. Po to beveik ištisą šimtmetį Lietuvoje galiojo Rusijos imperijos teisė. 1918 m. vasario 16 d. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir pradėjus kurti naują valstybės teisinę sistemą, toliau veikė Laikinosios Konstitucijos pamatiniams dėsniams neprieštaravę Rusijos civiliniai įstatymai. Rusijos teisės aktų recepciją tarpukario Lietuvoje lėmė politinės, ekonominės ir socialinės aplinkybės. Istoriniai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės aktai (Lietuvos Trečiasis Statutas) jau netiko naujiems visuomeniniams santykiams reguliuoti, todėl jų galiojimas negalėjo būti atnaujintas, o naujiems teisės aktams sukurti pritrūko laiko. Poreikis reglamentuoti dinamiškus civilinius santykius lėmė sprendimą palikti senuosius teisės aktus, kurie iki naujos Rusijos okupacijos 1940-aisiais galiojo iš esmės išlaikant ankstesnį teisės terminų reglamentavimą. Rusijos imperijos bendrieji privatinės teisės įstatymai Lietuvoje buvo recepuoti plačiausiai¹⁴. Nuo 1940 m. Lietuvoje pradėjo galioti Rusijos Sovietų Federacinės Socialistinės Respublikos (toliau tekste – RSFSR) CK ir CPK (iki 1965 m., išskyrus vokiečių okupacijos laikotarpį), vėliau buvo priimti 1964 m. Lietuvos Sovietų Socialistinės Respublikos (toliau tekste – LSSR) CK ir CPK, galioję iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1990-aisiais ir, su tam tikrais pakeitimais, iki naujųjų

¹² Po Abiejų Tautų Respublikos trečiojo padalijimo Užnemunėje iš pradžių galiojo Prūsijos teisė, nuo 1808 m. iki 1940 m. – 1804 m. Napoleono civilinis kodeksas, Klaipėdos krašte – Prūsijos teisė, 1900 m. Vokietijos civilinis kodeksas. Žr. ANDRIULIS, V., *et al. Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 286–297, 384.

¹³ *Ibid.*, p. 270–276.

¹⁴ *Ibid.*, p. 382–404, 513.

Lietuvos Respublikos CK (2000 m.) bei CPK (2002 m.) priėmimo ir įsigaliojimo¹⁵. Nors naujieji Nepriklausomos Lietuvos kodifikuotieji teisės aktai buvo iš esmės atnaujinti, pagrindinės teisės terminus reglamentuojančios nuostatos faktiškai buvo perimtos iš anksčiau galiojusių teisės aktų (Rusijos imperijos civilinių įstatymų sąvado ir 1864 m. Rusijos imperijos civilinio proceso įstatymo, kuriuose atsirado teisės terminų institutas ir buvo numatyta jų klasifikacija, skaičiavimo, pratęsimo, atnaujinimo taisyklės, pasibaigimo teisiniai padariniai; RSFSR CK ir CPK, LSSR CK ir CPK, kuriuose teisės terminų reglamentavimas iš esmės liko toks pat) ir grindžiamos ilgamete Rusijos teisės mokslo tradicija. Šiame darbe neketinama pateikti lyginamojo teisės terminų tyrimo, bet siekiama atskleisti įvairių teisės terminų rūšių kilmę, paskirtį, skirtumus ir bendruosius požymius, taip pat itin aktualius praktinius teisės terminų įvairovės aiškinimo ir taikymo dalykus. Autorius sąmoningai daugiausia remiasi rusų mokslininkų darbais, nes išsamesnių tyrimų šia tema Lietuvoje nebuvo ir dar kol kas nėra.

Tyrimų apžvalga. Iš užsienio teisės mokslininkų, kurie pastaruoju metu savo darbus ir bent kiek daugiau dėmesio skyrė teisės terminams tyrinėti, galima paminėti rusų autorius D. I. Mejerį¹⁶, V. P. Gribanovą¹⁷, A. P. Sergejevą¹⁸, J. V. Kulaginą¹⁹, M. J. Kirillovą ir P. V. Krašeninnikovą²⁰, I. A. Faršatovą, V. V. Lantuchą²¹, V. V. Novikovą ir S. P. Safonovą²², J. A. Suchanovą²³. Kitų užsienio autorių darbai dažniausiai skirti bendrajai teisės terminų, numatomų nacionalinėje teisės sistemoje priimtuose teisės aktuose,

¹⁵ *Ibid.*, p. 478–480, 515–525.

¹⁶ MEJER, D. I. *Russkoe grazhdanskoe pravo*. Chast I [Russian Civil Law. The first part]. Moskva, 1997; MEJER, D. I. *Izbrannye proizvedenija po grazhdanskomu pravu* [Selected Works on Civil Law]. Moskva: AO „Centr JurInforR“, 2003.

¹⁷ GRIBANOV, V. P. *Osuschestvlenie i zaschita grazhdanskich prav* [Realization and Protection of Civil Rights]. Moskva: Statut, 2000.

¹⁸ SERGEEV, A. P. *Sroki osuschestvlenija i zaschity grazhdanskich prav*. Iš: *Grazhdanskoe pravo*. Chast I [Time Limits of Realization and Protection of Civil Rights // Civil Law. The first part]. S.-Peterburg: Prospekt, 1996.

¹⁹ KULAGINA, J. V. *Sroki v grazhdanskom prave*. Iš: *Grazhdanskoe pravo*. Tom I [Time Limits in Civil Law // Civil Law. Volume I]. Moskva, 1994.

²⁰ KIRILLOVA, M. J.; KRASHENINNIKOV, P. V. *Sroki v grazhdanskom prave*. *Iskovaja davnost*. Izdanie vtoroe, ispravlennoe i dopolnennoe [Time Limits in Civil Law. Limitations. 2nd supplementary edition]. Moskva: Statut, 2007.

²¹ FARSHATOV, I. A., supra note 9; LANTUKH, V. V., supra note 9.

²² NOVIKOV, V. V.; SAFONOVA, S. P. *Sroki v grazhdanskom prave: poniatije i praktika primenenija* [Time Limits in Civil Law: Definition and Practice of Implementation]. S.-Peterburg: Znaniye, 2008.

²³ SUKHANOV, J. A. *O meste srokov v sisteme juridicheskich faktov sovetskogo grazhdanskogo prava* [On the Place of Terms in the System of Legal Facts of Soviet Civil Law]. Moskovskij Gosudarstvennyj Universitet. *Pravo*, 1970, Nr. 6.

apžvalgai, o teoriniai su materialiosios teisės terminais susiję klausimai aptariami rečiau, ypač pasigendama detalesnių sisteminių tyrinėjimų.

Materialiosios teisės terminams, išskyrus ieškinio senaties terminą, nėra skirta ir lyginamuosius teisės tyrimus atliekančių autorių dėmesio²⁴. Lyginamieji materialiosios teisės terminų tyrimai, savaime suprantama, būtų vertingi siekiant suvokti bendruosius tam tikros rūšies šios srities terminų požymius ir esminius skirtumus, nulemtus konkrečioje valstybėje pasirinkto teisės terminų reglamentavimo.

Lietuvoje nuoseklių ir sisteminių materialiosios teisės terminų mokslinių tyrimų atlikta nebuvo, bet tam tikri su šita tema susiję klausimai teisės mokslininkų jau yra nagrinėti. Daugiausia dėmesio materialiosios teisės terminams, jų paskirčiai, klasifikavimui, pasibaigimo teisiniams padariniams savo darbuose skyrė prof. V. Mikelėnas, bet teisės terminai nebuvo šio autoriaus atliekamų tyrinėjimų tikslas, o buvo tik sudėtinė platesnių tyrimų (pavyzdžiui, terminuotosios prievolės prievolių teisėje²⁵) ar mokomojo bei praktinio pobūdžio leidinių (civilinės teisės vadovėlių, kodifikuotųjų teisės aktų komentarų²⁶) dalis. Tuose darbuose materialiosios teisės terminai aptariami tik tiek, kiek, autoriaus nuomone, buvo būtina pasirinktajai tyrimo ar atitinkamos paskirties leidinio temai atskleisti. Kitų autorių (pavyzdžiui, A. Taminsko²⁷, G. Bužinsko²⁸, D. Vasarienės²⁹, P. Koverovo³⁰, D. Averkienės³¹) darbuose, kurie taip pat buvo skirti ne materialiosios teisės terminų temai, pastaroji sritis aptariama labai fragmentiškai ir dar mažiau informatyviai.

Taigi imtis šios temos paskatino materialiosios teisės terminų analizės Lietuvoje trūkumas: atitinkami tyrimai buvo publikuoti recenzuojamuose mokslo leidiniuose³², jų

²⁴ HONDIUS, E. H., supra note 9.

²⁵ MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002, p. 106–125.

²⁶ VITKEVIČIUS, P., et al. *Civilinė teisė*. Kaunas: Vija, 1997, p. 218–231; MIZARAS, V., et al., supra note 9, p. 501–534.

²⁷ MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 241–266.

²⁸ TIAŽKIJUS, V.; PETRAVIČIUS, R.; BUŽINSKAS, G. *Darbo teisė*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 183–195; BUŽINSKAS, G. *Darbo ginčai: teorija ir praktika*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 112–115; NEKRAŠAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis. Individualūs darbo santykiai*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2004, p. 521–528.

²⁹ VASARIENĖ, D., supra note 9, p. 81–85.

³⁰ NEKROŠIUS, I., et al. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos. II dalis. Kolektyviniai darbo santykiai*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 105–116.

³¹ AVERKIENĖ, D. *Procesiniai terminai: teisingo ir efektyvaus civilinio proceso prielaida*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015.

³² DRIUKAS, A., supra note 2, p. 89–102; DRIUKAS, A. Terminai civilinėje teisėje. Iš: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas,

pagrindu skaityti pranešimai mokslinėse konferencijose, vesti praktiniai seminarai teisėjams, advokatams, notarams (mokslinių publikacijų sąrašą žr. darbo gale).

Tyrimo metodologija. Atliekant tyrimą buvo kompleksiskai taikomi teoriniai ir empiriniai mokslinio tyrimo metodai, pagrindinis jų – *dokumentų analizė*. Kaip informacijos šaltiniai darbe naudojami Lietuvos Respublikos ir kai kurių užsienio valstybių teisės aktai, jų rengimo medžiaga, teismų sprendimai ir nutartys. Daugiausia remtasi pirminiais dokumentais (teisės aktais), bet informacijos apie užsienio teisės aktų turinį gauta ir iš antrinių dokumentų – užsienio valstybių civilinių įstatymų vertimų. Lietuvos teismų sprendimai buvo atrinkti tikslinės atrankos būdu pagal juose nagrinėjamų klausimų pobūdį.

Iš teorinių metodų paminėtini lyginamasis, lingvistinis, istorinis, teleologinis, sisteminės analizės, statistinių duomenų analizės, loginis, analoginis, apibendrinamasis.

Lyginamuoju metodu buvo siekiama atskleisti materialiosios teisės terminų esmę, atskirų jų rūšių bendruosius požymius ir esminius skirtumus, taip pat konkrečių CK normų turinį pagal tai, kaip panašios teisės normos aiškinamos ir taikomos kitose tos pačios teisės tradicijos valstybėse. Lyginamojo metodo taikymą lėmė ir Lietuvos priskyrimas kontinentinės teisės sistemos valstybių grupei.

Remiantis *lingvistiniu metodu*, CK ir kitų teisės nuostatų prasmė buvo aiškinama analizuojant jų tekste vartojamų žodžių prasmę. Lingvistinis teisės aiškinimo metodas teisės moksle yra vienas iš pagrindinių, bet pagrįstai teigiama, kad apsiribojus vien šiuo metodu gali likti neatskleista tikroji teisės normos prasmė³³, todėl kartu su lingvistiniu metodu buvo taikomi sisteminės analizės, istorinis, teleologinis metodai.

Istorinis ir teleologinis metodai padėjo išsiaiškinti konkrečių nuostatų kilmę ir istorinę prigimtį, priėmimo aplinkybes, nustatyti, kokių tikslų jas priimdamas siekė įstatymų leidėjas, kokį turinį joms buvo ketinama suteikti. Šie metodai daugiausia taikyti tiriant įstatymų projektus, jų aiškinamuosius raštus, pastabas dėl įstatymų projektų.

Sisteminės analizės metodo taikymą lėmė sisteminė teisės ir CK, kaip sisteminio teisės akto, prigimtis. Remiantis šiuo metodu konkrečios CK ir kitų įstatymų normos

2013, p. 193–224.

³³ Žr. MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 189–190.

buvo tiriamos atsižvelgiant į jų ryšius su kitomis to paties teisės akto ir kitų teisės aktų nuostatomis.

Praktinė darbo reikšmė. Tyrimo rezultatai gali būti naudingi teikiant pastabų ir materialiosios teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių teisės terminus, tobulinimo pasiūlymų. Darbe išdėstytos išvados ir pasiūlymai taip pat galėtų padėti teismams aiškinti ir taikyti materialiosios teisės terminus reguliuojančias teisės normas.

Tyrimo medžiaga galėtų būti vertinga teisės studentams, besigilinantiems į čia analizuojamą civilinės teisės sritį, advokatams ir kitiems praktikuojantiems teisininkams, kurių profesinei veiklai aktuali su teisės terminų taikymu susijusi problematika.

Darbo struktūra. Darbo struktūrą nulėmė jos rengimo tikslas ir uždaviniai: ji susideda iš įvado, tyrimų ir metodologijos apžvalgos, septynių dėstomųjų dalių ir išvadų. Pirmoji dėstymo dalis – teorinė, skirta laiko ir termino santykio analizei, taip pat teisės termino sąvokai ir sampratai. Antrojoje dalyje aptariamos teisės terminų rūšys (materialiosios teisės, procesiniai, procedūriniai terminai), skirtinga jų prigimtis ir paskirtis, bendrieji požymiai ir esminiai skirtumai. Taigi pirmosios dvi tyrimo dalys yra tam tikras įvadas į pagrindines – trečiąją ir ketvirtąją – dalis. Trečiojoje dalyje, siekiant nuoseklumo, visų pirma nagrinėjama materialiosios teisės terminų paskirtis ir rūšys, aptariamos skirtingų autorių darbuose pateikiamos įvairios jų klasifikacijos ir tinkamiausio klasifikavimo metodo paieškos. Ketvirtojoje, didžiausioje dalyje išsamiai analizuojamos pagrindinius materialiojoje teisėje taikomus terminus reglamentuojančios nuostatos, teisinio reguliavimo spragos ir trūkumai, šių terminų aiškinimo ir taikymo teismų praktikoje esminiai aspektai, tendencijos ir klaidos, skirtingų materialiosios teisės terminų paskirtis ir ypatybės, skiriančios juos vienus nuo kitų. Penktojoje darbo dalyje aptariami materialiosios teisės terminų pasibaigimo teisiniai padariniai, šeštoji dalis skirta pastaruoju metu privatinėje teisėje labai plačiai vartojamo ir teismų praktikoje dažnai taikomo vadinamojo protingo termino sampratai, šio termino turinio teismų procesinėje veikloje aiškinimui, o septintojoje dalyje, siekiant apimti visus aktualius materialiosios teisės terminų teorinius ir praktinius aspektus, aptariamos pagrindinės terminų skaičiavimo taisyklės.

PASIŪLYMAI

1. Įstatymų leidėjas su įvairių rūšių teisės, įskaitant ir materialiosios, terminais susijusią teisinę terminiją naujuose teisės aktuose turėtų vartoti tiksliai pagal jų paskirtį, nustatytą teisės terminų sistemoje, taip pat nuosekliai vienodinti teisinę terminiją, skirtą tos pačios rūšies terminams apibūdinti tame pačiame teisės akte ir skirtinguose teisės aktuose (pavyzdžiui, CK, DK, CPK, ĮBĮ, ĮRĮ, FABĮ ir kt.). Materialiosios privatinės teisės aktuose nustatant teisių atsiradimo, įgyvendinimo, gynimo terminus, nepakanka nurodyti jų trukmės, – turėtų būti tiesiogiai įvardyta konkretaus materialiosios teisės termino rūšis, atitinkanti reguliuojamojo teisinio santykio pobūdį (pavyzdžiui, ieškinio senaties terminas, įgyjamosios senaties terminas, teisės galiojimo terminas, teisės įgyvendinimo terminas, naikinamasis terminas, garantinis terminas, pretenzijų teikimo terminas, pareigos ar prievolės įvykdymo terminas ir kt.). Teisės aktuose konkrečiam terminui apibrėžti turėtų būti vengiama vartoti sąvokas (žodžius ar jų junginius), kurios gali būti bendros visiems, daugumai ar tam tikrai grupei teisės terminų (pavyzdžiui, „per dešimties dienų laikotarpį“, „per dešimties dienų terminą“, „per dešimties dienų senaties terminą“, „per dešimt dienų“ ir t. t.), taip pat vengtina skirtingos paskirties terminams apibrėžti vartoti tas pačias sąvokas (pavyzdžiui, senaties terminu įvardyti ir įgyjamąjį, ir naikinamąjį ar ieškinio senaties terminus).

2. Nėra pagrįsta įstatyme atnaujinamuosius terminus nurodyti kaip atskirą terminų rūšį greta įgyjamųjų ir naikinamųjų terminų, todėl CK 1.117 straipsnio 3 dalyje pagal pasibaigimo padarinius būtų pagrįsta nustatyti tik įgyjamuosius ir naikinamuosius terminus. Atitinkamai turėtų būti pakeista ir CK 1.117 straipsnio 6 dalis, vietoj antrojo sakinio „Naikinamieji terminai negali būti teismo ar arbitražo atnaujinti“ įrašant, kad „Įstatymų numatytais atvejais dėl svarbių priežasčių praleistą naikinamąjį terminą teismas ar arbitražas gali atnaujinti“.

3. Siūlytina 2016 m. DK 220 straipsnio 1 dalyje numatytus trijų mėnesių ir vieno mėnesio terminus privalomąja ginčo sprendimo ne teisme tvarka kreiptis į darbo ginčų komisiją dėl atitinkamo darbo ginčo išnagrinėjimo teismų praktikoje aiškinti kaip ieškinio senaties, o ne kaip procedūrinius terminus, keičiant iki šiol teismų formuojamą

analogiškos paskirties 2002 m. DK 289 straipsnio 1 dalyje numatyto trijų mėnesių termino aiškinimo praktiką. 2016 m. DK 231 straipsnio 1 dalyje numatytas vieno mėnesio terminas ieškiniui dėl darbo ginčo pareikšti teisme, kai nesutinkama su darbo ginčų komisijos sprendimu, pripažintinas procesiniu terminu, koku teismų praktika pagrįstai laikė 2002 m. DK 296 straipsnyje nustatytą analogišką terminą. Jei teismai nesiimtų iniciatyvos koreguoti galiojančios praktikos, nurodytųjų terminų paskirtį ir rūšį įstatyme (2016 m. DK) turėtų tiesiogiai įvardyti įstatymų leidėjas.

4. Siūlytina CK 6.35 straipsnio 2 dalies pirmąjį sakinį po žodžių „tačiau tai nepadaryta“ papildyti nuostata: „<...> taip pat kai prievolės įvykdymo terminas yra apibrėžtas protingumo kriterijumi arba šalims yra neaiškus“. CPK XXXVIII skyriaus pavadinimą „Bylos dėl praleisto įstatymų nustatyto termino atnujinimo“ pakeisti į „Bylos dėl prievolės vykdymo termino nustatymo ir įstatymų nustatyto termino atnujinimo“; CPK 576–578 straipsnius papildyti įtvirtinant bylų dėl prievolės vykdymo terminų nustatymo (tais atvejais, kai prievolės šalys termino nėra nustačiusios, yra sutarusios terminą nustatyti ateityje arba pavedusios terminą nustatyti vienai iš šalių, kai prievolės įvykdymo terminas apibrėžtas protingumo kriterijumi arba šalims yra neaiškus) nagrinėjimo tvarką – pareiškimo turinio reikalavimus, teisingumą, nagrinėjimo pirmosios ir apeliacinės instancijos teisme procesines taisykles. Siūlytina šias bylas nagrinėti taikant iš esmės analogišką kaip ir byloms dėl įstatymų nustatyto termino atnujinimo režimą, bet numatant trumpus jų išnagrinėjimo terminus ir teismo pareigą sprendžiant dėl bylos išnagrinėjimo trukmės įvertinti prievolės prigimtį, be to, suteikiant teismui įgaliojimų pasirinkti tinkamiausią proceso formą ir tvarką (pavyzdžiui, pirmosios instancijos teisme bylą, įskaitant pasirengimo bylą nagrinėti stadiją, išnagrinėti ne vėliau kaip per 30 dienų nuo pareiškimo gavimo dienos; apeliacinės instancijos teisme – per 30 dienų nuo atskirojo skundo gavimo teisme dienos). Tokio pobūdžio bylose kasacija neturėtų būti galima.

5.1. Įstatymų leidėjas turėtų sukurti nuoseklią pretenzijų teikimo civilinių ginčų nagrinėjimo procese sistemą. Tam tikslui siūlytina CPK 22 straipsnio 1 dalies antrojo sakinio gale po dvitaškio įrašyti žodžius: „<...> šalies pareiga kreiptis dėl ginčo išsprendimo į neteisminę ginčo sprendimo instituciją arba pateikti priešingai šaliai

pretenziją.“ Be to, reikėtų priimti pretenzijų teikimo ir nagrinėjimo civiliniuose ginčiuose įstatymą. Jame turėtų būti reglamentuojama pretenzijų teikimo termino paskirtis ir sąvoka, civiliniai ginčai, kuriems kilus privaloma priešingai šaliai pateikti pretenziją prieš kreipiantis su ieškiniu į teismą, pretenzijos formos ir turinio reikalavimai, pretenzijų teikimo ir atsakymų į pretenzijas teikimo terminai, pretenzijų nepateikimo ir neatsakymo į pateiktas pretenzijas per nustatytus terminus teisiniai padariniai, pretenzijų teikimo terminų santykis su ieškinio senaties terminais.

5.2. Problemai dėl pretenzijų teikimo ir ieškinio senaties terminų santykio spręsti siūlytinas toks teisinio reguliavimo modelis: pretenzijos pareiškimo termino trukmė sutampa su ieškinio senaties termino trukme ir abiejų terminų eiga pradedama skaičiuoti kartu; jeigu terminas atsakyti į pretenziją pasibaigia vėliau nei pretenzijos teikimo ir ieškinio senaties terminas, kai pretenzija pateikta baigiantis terminui, tai ieškinio senaties terminas pailginamas laikantis jo sustabdymo taisyklių; nesant įstatymuose specialios nuorodos, kad pretenzijos pareiškimas daro kokią nors įtaką ieškinio senaties termino eigos skaičiavimui, tai pretenzijos pareiškimas ieškinio senaties termino eigos skaičiavimui įtakos ir neturi.

5.3. Siūlytina reglamentuoti, kad kai per įstatyme nustatytą terminą šalis nepasinaudoja privalomąja ginčo sprendimo ne teisme tvarka ir nepateikia pretenzijos kitai šaliai, bet kreipiasi į teismą su ieškiniu, tai teismas atsisako priimti ieškinį, o jeigu civilinė byla jau iškelta – ieškinį palieka nenagrinėtą (CPK 137 straipsnio 2 dalies 3 punktas, 296 straipsnio 1 dalies 1 punktas) ir išaiškina šaliai pareigą pateikti kitai šaliai pretenziją.

5.4. Siekiant nepažeisti asmens teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos, šiuo metu galiojantys teisės aktai turėtų būti aiškinami taip, kad pasibaigus pretenzijų teikimo terminui, per kurį pagal įstatymą prieš kreipiantis į teismą privaloma pateikti priešingai šaliai pretenziją, teisė pareikšti pretenziją nesibaigia, taip pat nesibaigia ir asmens teisė į ieškinį – nei materialiąja, nei procesine prasme. Pretenzijų teikimo terminas nėra naikinamasis teisės terminas, todėl pažeista teisė gali būti ginama teisme, jeigu šalis pateikia kitai šaliai pretenziją nors ir pasibaigus jos pateikimo terminui. Gavęs šalies ieškinį teismas turėtų atsisakyti jį priimti, jei prieš tai toji šalis nepareikšė kitai šaliai pretenzijos, o jeigu civilinė byla jau iškelta, tai turėtų palikti ieškinį nenagrinėtą ir

išaiškinti šaliai pareigą prieš kreipiantis su ieškiniu į teismą pareikšti kitai šaliai pretenziją.

6. Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje nustatyti vienu ir ketverių metų terminai nėra nei procedūriniai, nei pretenzijų teikimo, nei ieškinio senaties, – tai yra naikinamieji materialiosios teisės terminai, iš kurių vienu metų terminas laikytinas santykinai naikinamuoju, o ketverių metų – absoliučiai naikinamuoju terminu. Siekiant išvengti klaidinimo ir painiavos, šioje teisės normoje ir kitose įstatymo nuostatose vartojamą sąvoką „pretenzija“ siūlytina pakeisti sąvoka „reikalavimas“, tiksliau atitinkančia reguliuojamojo teisinio santykio pobūdį, be to, turėtų būti aiškiai nurodyta vienu ir ketverių metų (naikinamųjų) terminų rūšis ir paskirtis bei įvardyti jų pasibaigimo teisiniai padariniai.

7. Įstatyme turėtų būti aiškiai apibrėžtas garantinių ir ieškinio senaties terminų santykis. Garantinių terminų paskirtį ir esmę bei jų santykį su ieškinio senaties terminais atitiktų reglamentavimas, pagal kurį daiktų, paslaugų ar darbų trūkumų nustatymo per garantinį terminą faktas nereiškia asmens teisės pažeidimo. Vadinasi, ieškinio senaties termino eiga turėtų būti skaičiuojama ne nuo pareiškimo apie nustatytus daiktų, paslaugų ar darbų trūkumus dienos, bet nuo dienos, kai šalis sužinojo ar turėjo sužinoti apie kitos šalies atsisakymą pripažinti esant trūkumų ir juos ištaisyti. Siekiant pašalinti teisinio reguliavimo nenuoseklumą ir prieštaringumą, suvienodinti teisinių nuostatų taikymą nustačius trūkumų per garantinį laikotarpį įvairiose veiklos srityse ir nustatyti reguliavimą, atitinkantį garantinių terminų esmę ir paskirtį, siūlytina CK 6.667 straipsnio 3 dalį pripažinti netekusia galios, o CK 1.127 straipsnį papildyti tokia 6 dalimi: „Kai įstatyme ar sutartyje yra nustatytas daiktų, suteiktų paslaugų ar atliktų darbų garantinis terminas ir apie trūkumus buvo pareikšta per šį garantinį terminą, ieškinio senaties terminas prasideda nuo tos dienos, kai šalis sužinojo ar turėjo sužinoti apie kitos šalies atsisakymą pripažinti esant trūkumų ir juos ištaisyti“.

IŠVADOS

1. Pasibaigus terminui teisinių padarinių sukelia *juridinių faktų sudėtis*: vienas juridinis faktas (įvykis ar veiksmas) lemia termino eigos pradžia, kitas juridinis faktas yra objektyvioji laiko tėkmė (įvykis), dėl kurios sueina tam tikra įstatyme, šalių susitarimu ar teismo nustatyta kalendorinė data, įvyksta neišvengiamai turintis įvykti įvykis, pasibaigia atitinkamas laikotarpis arba atliekamas tam tikras asmens veiksmas, su kuriuo siejama termino pabaiga; juridinių faktų sudėtis lemia naują juridinį faktą – termino pasibaigimą, su kuriuo siejami atitinkami teisiniai padariniai. Tuo remiantis teisės terminas apibrėžtinai kaip laikotarpis, su kurio eigos pradžia lemiančiu juridiniu faktu (įvykiu ar veiksmu) ir (arba) su kurio pabaiga įstatymas, šalių susitarimas ar teismo sprendimas sieja teisinių santykių subjektų teisių ir pareigų atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą.

2. Materialiosios privatinės teisės terminus reglamentuojančių teisės normų sistema Lietuvoje nėra visiškai suderinta, kad būtų galima nuosekliai spręsti terminų skirstymo į rūšis, atskirų rūšių terminų paskirties ir sampratos suvokimo, jų esminių požymių, skirtingų terminų rūšių atribojimo ir santykio su kitais terminais, terminų praleidimo teisinių padarinių problemas.

3. Įstatymų leidėjas teisės aktuose neretai tos pačios rūšies terminams apibrėžti vartoja skirtingas sąvokas (žodžius ar jų junginius), kurios gali būti bendros visiems, daugumai ar tam tikrai grupei teisės terminų, arba analogiškas sąvokas vartoja skirtingų rūšių terminams apibūdinti.

4. Teismų praktikoje vis dar gana dažnai daroma teisės terminus reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo klaidų dėl termino rūšies (pobūdžio), paskirties, pasibaigimo teisinių padarinių. Palyginti dažnai ieškinio senaties terminai neskiriami nuo materialiosios teisės naikinamųjų terminų ir nuo procedūrinių terminų, teisių galiojimo terminai – nuo naikinamųjų terminų, klystama dėl prievolių vykdymo, lengvatinių ir papildomųjų terminų, taip pat dėl terminuotųjų prievolių atribojimo nuo sąlyginių prievolių, be to, vis dar pasitaiko terminų skaičiavimo klaidų.

5. Lietuvoje nėra sukurta nuosekli ir suderinta garantinių ir pretenzijų teikimo terminų taikymo atskiroms prievolių rūšims sistema, nėra aiškiai reglamentuotas garantinių ir pretenzijų teikimo terminų santykis su ieškinio senaties terminais, naikinamaisiais materialiosios teisės terminais, taip pat pretenzijų teikimo terminų santykis su privalomąja išankstine ginčų sprendimo ne teisme procedūra bei procesine teise kreiptis į teismą teisminės gynybos, nėra tiksliai numatyti pretenzijų nepareiškimo per įstatyme nustatytus terminus teisiniai padariniai. Tai iš esmės sunkina suinteresuotųjų asmenų teisių įgyvendinimą ir jų pažeistų teisių gynybą, kelia daug teisinės painiavos ir lemia teisinį neapibrėžtumą, menkina išankstinio ginčų sprendimo ne teisme procedūrų vertę.

6. Teisės aktuose nustatytas *protingas* teisių įgyvendinimo ir pareigų vykdymo terminas yra privatinųjų teisinių santykių esmę atspindinčių vertybių – šalių iniciatyvos, laisvės, dispozicijos, bendradarbiavimo, teisinių santykių įvairiapusiškumo ir dinamiškumo – išraiška. Minėtosioms vertybėms gana ryškiai oponuoja kitos asmens teisių apsaugai svarbios vertybės – teisinių santykių apibrėžtumas, šalių teisių ir pareigų atsiradimo momento nuspėjamumas, užtikrintumas ir saugumas dėl galimos ginčo išsprendimo baigties, šalių interesų proporcingumas, teisėtų lūkesčių gynimas. Ypatinga ir, ko gero, svarbiausia konkuruojančių vertybių suderinimo funkcija tenka teismui, kuris kilus šalių ginčui, atsižvelgdamas į prievolės pobūdį, esmę, vykdymo vietą ir būdą bei kitas individualias aplinkybes, turi nustatyti konkrečias bylos aplinkybes atitinkančią protingumo standartą.

AUTORIAUS MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS

Driukas, A. Kasacinio proceso reglamentavimas naujajame civilinio proceso kodekse. *Jurisprudencija*. 2002, 28 (20): 164-177.

Driukas, A. Ieškinio senaties instituto raida Lietuvoje: materialiniai ir procesiniai teisiniai aspektai. *Jurisprudencija*. 2003, 39 (31):89-102.

Driukas, A. Terminai civilinėje teisėje. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, P. 193-224.

Driukas, A. Prievolių vykdymo terminai ir jų pasibaigimo teisiniai padariniai. *Teisė*. T. 106. Vilniaus universiteto leidykla, 2018, P. 60-79.

CURRICULUM VITAE (CV)

ASMENINĖ INFORMACIJA

Vardas, pavardė **ARTŪRAS DRIUKAS**
Telefonas d. +37052661878; mob. +37068676309
El. paštas arturas.driukas@apeliacinis.lt
Gimimo data 1961 08 04

DARBO PATIRTIS

Nuo 2014 04 Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjas
Nuo 2014 03 Vilniaus universiteto teisės fakulteto mokymo centro lektorius,
partnerystės docentas
2003 01 – 2014 04 Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjas, šio
skyriaus pirmininkas
Nuo 1999 03 Lietuvos teisėjų mokymo centro lektorius (civilinė ir civilinio
proceso teisė, nemokumo teisė)
2000 02 - 2012 01 Mykolo Romerio universiteto teisės fakulteto lektorius (civilinio
proceso teisė)
1999 03 - 2003 01 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas
1996 10 - 1999 03 Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjas
1995 01 - 1996 10 Druskininkų miesto apylinkės teismo teisėjas
1984 05 - 1995 01 Druskininkų juridinės konsultacijos vedėjas, advokatas
1983 10 - 1984 05 Stažuotė advokatūroje

IŠSILAVINIMAS

Data 1978 - 1983
Kvalifikacija Teisininkas

Pagrindiniai dalykai Teisė (socialiniai mokslai)

Įstaiga, kurioje įgytas išsilavinimas Vilniaus universiteto teisės fakultetas, Saulėtekio al. 9 – I rūmai, 10222 Vilnius – 40

Kvalifikacijos lygmuo pagal nacionalinę arba tarptautinę klasifikaciją Teisės magistras

PAPILDOMA INFORMACIJA

Narystė

Dalyvavimas teismų savivaldos institucijų veikloje:

- Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narys ir pirmininkas (2006 liepa – 2010 lapkritis);
- Teisminės mediacijos komisijos narys ir pirmininkas (nuo 2005);
- Teisėjų egzamino komisijos narys (2011-2014);
- Teisėjų atrankos komisijos narys (2005-2008);

Teisėjų asociacijos narys;

Notarų egzamino komisijos narys;

Vilniaus universiteto teisės fakulteto Alumni draugijos tarybos narys.

Dalyvavimas teisės aktų projektų rengime

- Civilinio proceso kodekso projekto ir kodekso pakeitimų projektų rengimo darbo grupių narys; Civilinio proceso kodekso priežiūros komiteto narys;
- Teismų įstatymo projekto darbo grupės narys;

- Darbo grupės viešojo intereso gynimo teisiniam reglamentavimui tobulinti narys;
- Sprendimų vykdymo instrukcijos taikymo stebėjimo ir tobulinimo darbo grupės narys;
- Civilinio proceso kodekso pakeitimų dėl grupės ieškinio projekto rengimo darbo grupės narys;
- Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos rengimo ir tobulinimo civiliniame procese darbo grupių narys; Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijai įgyvendinti reikalingų teisės aktų, susijusių su taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtra, projektų rengimo darbo grupės narys;
- Kitų teisės aktų projektų rengimo darbo grupių narys (Įmonių bankroto įstatymo, Komercinio arbitražo įstatymo ir kt.).

Publikacijos, leidiniai

- Ieškinio senaties termino taikymo reglamentavimo naujovės;
- Ieškinio senaties termino taikymo problemos sprendžiant prievolių vykdymo užtikrinimo klausimus;
- Kasacinio proceso reglamentavimas naujajame CPK;
- CPK įgyvendinimo problemos;
- Terminai civilinėje teisėje;
- CPK komentaro bendraautorius;
- Vadovėlio „Civilinis procesas: teorija ir praktika“ I, II, III ir IV tomų bendraautorius;
- ir kt.